

ಹಿಂದಣ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಅರಿವು

ಕನ್ನಡ ನುಡಿಪರಂಪರೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಅನುಭಾವದ ಮುಖೇನ ಬೆಳಗಿದ ದಾರ್ಶನಿಕರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಮ ಇತ್ತ ಅರಿವು ಮಹತ್ತರವಾದುದು. 'ಹಿಂದಣ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಕಂಡಲ್ಲದೆ ನಿಂದ ಹೆಜ್ಜೆಯನರಿಯಬಾರದು...' ಎಂಬ ಅಲ್ಲಮನುಡಿಯು ಇಂದಿನ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಇಡಬೇಕಾದರೆ ಹಿಂದಣ ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಅರಿಯುವುದು ಅತ್ಯಗತ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ. ಗ್ರಾಮಲೋಕದ ಅನುಭಾವಿಕ ಜಾನಪದರು 'ಹಿಂದ್ಯ ಮುಂದ್ಯ ನೋಡ್ಕಂಡು ಸರೀಗ ನಡಿ' ಎಂದಿರುವ ನುಡಿಯೂ ಇವತ್ತಿನವರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಬೇಕಾದ ಅವತ್ತಿನವರ ತಿಳಿವನ್ನೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ನುಡಿಬೆಳಗು ನಮ್ಮ ಬದುಕಿಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ, ಬೌದ್ಧಿಕ ನಡೆಗೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಸಂಶೋಧನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ವನ್ನಣಿಗಳಾಗಿ ಬೆಳಗಿದ ಹಿಂದಣ ಸಂಶೋಧಕ ಸಾಲುಡೀಪಗಳನ್ನು ಇಂದಿನ-ಹೊಸತಲೆಮಾರಿನ ಸಂಶೋಧಕರು ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಅಂತಸ್ತು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಾಗಬೇಕಿದೆ. ಹಿಂದಿನ ಸಂಶೋಧನ ಮಹಾಶಯರು ಸಾಗಿಬಂದಿರುವ ಹಾದಿಯೊಳಗೆ ಕಾಣುವ ನುಡಿಬದ್ಧತೆ, ಪ್ರಬುದ್ಧತೆ, ಪ್ರಖರ ಪಾಂಡಿತ್ಯ, ಶೋಧನಶಿಸ್ತು, ಸಂಯಮ, ಬಹುಶಿಸ್ತಿಯ ತಿಳಿವು, ಅವಿರತ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ, ತರ್ಕಬದ್ಧ ನಿರೂಪಣೆ, ಆರೋಗ್ಯಪೂರ್ಣ ಸಂವಾದ, ತಪ್ಪು-ಒಪ್ಪುಗಳ ವಿನಯಪೂರ್ಣ ಸ್ವೀಕಾರ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳು ವರ್ತಮಾನದ ಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ ಮಾದರಿಯಾಗಿವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಹಿರಿಯರ ಇಂಥ ಮಹಾಮಾರ್ಗವನ್ನು ನಮ್ಮ ಕಾಲದ ಸಂಶೋಧಕರು ಅರಿಯುವ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಸಂಶೋಧನ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬೆಳಗಿಕೊಳ್ಳುವಂತಾಗಲಿ ಎಂಬ ಮಹದಾಶಯದಲ್ಲಿ "ಹಿಂದಣ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಅರಿವು" ಎಂಬ ಕಾಲಂ ಆರಂಭಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಸಂಶೋಧನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಜಾನಪದ, ಹಳಗನ್ನಡ, ನಡುಗನ್ನಡ, ಹೊಸಗನ್ನಡ, ವ್ಯಾಕರಣ, ನಿಘಂಟು, ಛಂದಸ್ಸು, ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನ, ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ ಮೊದಲಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯ ಸಂಶೋಧಕರು ಮೂಡಿಸಿರುವ ಗುರುತರವಾದ ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನು ಅರಿಯುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀ ತಿಂಗಳು ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಸಂಶೋಧನ ಲೇಖನವೊಂದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗುವುದು. ಕನ್ನಡ ಸಂಶೋಧನಯಾನದ ಹಿಂದಣ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಅರಿವು ಇಂದಿನ ಹೆಜ್ಜೆಯ ದೀಪ್ತಗೊಳ್ಳಲಿ ಎಂಬ ಆಶಯ ನಮ್ಮದು.

ಕನ್ನಡ-ಕನ್ನಡಿ ಆಕೃತಿ ಪಡೆದ ಬಗೆ.

ಶಂ.ಬಾ. ಜೋಶಿ¹

Article Link: <https://aksharasurya.com/2023/10/sham-ba-joshi/>

ಆಶಯ:

ಕನ್ನಡ ನಾಡು-ನುಡಿ-ನಾಡವರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಂಶೋಧನಾ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ನವಮಾರ್ಗ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡು ಮಹೋನ್ನತವಾದ ಕಾಣ್ಕೆ ನೀಡಿದ ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ಡಾ. ಶಂಕರ ಬಾಳದೀಕ್ಷಿತ ಜೋಶಿ ಅವರು ಅಗ್ರಗಣ್ಯರು. ಇವರು ಮೂಲತಃ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸವದತ್ತಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಗುರ್ಲಹೊಸೂರು ಎಂಬಲ್ಲಿ 1896 ಜನವರಿ 4ರಂದು ಜನಿಸಿದವರು. ಜೀವನಪರ್ಯಂತ ಬಹು ದುರ್ಗಮವಾದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಗುತ್ತಾ ಬದುಕಿನ ಜೊತೆಜೊತೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಸಂಶೋಧನಾ ಮಾರ್ಗವನ್ನೂ ಬೆಳಗಿದವರು. ಬಹುಶ್ರುತ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಶಂ.ಬಾ. ಅವರ ಸುಮಾರು 4000 ಪುಟಗಳ ಬರಹಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು 6 ಬೃಹತ್ ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆ. ಸಂಪುಟ-1: ಕನ್ನಡ-ಕರ್ನಾಟ, ಸಂಪುಟ-2: ಕನ್ನಡ-ಕನ್ನಡಿ, ಸಂಪುಟ-3: ಕರ್ನಾಟ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಂಪುಟ-4: ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಂಪುಟ-5: ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಂಪುಟ-6: ಸಂಸ್ಕೃತಿ-ಸಾಹಿತ್ಯ. ಹಿರಿಯ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಪ್ರೊ. ಮಲ್ಲೇಪುರಂ ಜಿ. ವೆಂಕಟೇಶ ಅವರು ಈ ಸಂಪುಟಗಳ ಸಂಪಾದಕರು. ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೂಲ ಶೋಧನೆಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಜಾಗೃತಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯತೆಯ ಅರಿವಿನ ವರೆಗೂ ಹರಹುಳ್ಳ ವಿದ್ವತ್ಪೂರ್ಣ ಬೃಹತ್ ಹಾಗೂ ಮಹತ್ ಆಕರಗಳಿವು. ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಡಾ. ಎಚ್. ಜಿ. ಲಕ್ಷಪ್ಪಗೌಡರು ಹೇಳುವಂತೆ, ಶಂ.ಬಾ. ಅವರ ಆಸಕ್ತಿ, ಅಧ್ಯಯನ, ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆಗಳ ಬೀಸು ತುಂಬಾ ವ್ಯಾಪಕವಾದುದು. ಈ ಕಾರಣ ಅವರು ಇತಿಹಾಸದ ಭಾಷಾ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಕರುನಾಡಿನ ಎಡೆಗಳ, ಹೆಸರುಗಳ, ದೇವತಾ ಪ್ರತಿರೂಪಗಳ, ಸಾಂಕೇತಿಕ ನೆಲೆಗಳ, ಮನೋವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಶೋಧನೆಗಳ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಚಿಂತನೆಗಳ ಸಂಕೀರ್ಣ ಪಥವನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಡೆದರು. ತಿರುವು ಮುರುವು ಆಗಿರುವ ಸಮಕಾಲೀನ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಾಧಾರಣವರಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟು ತೌಲನಿಕವಾಗಿ ನೋಡಿದ್ದು ಮತ್ತು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದು ಜಾಗೃತಿಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನದ ಅಖಂಡ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲೇ ಹೊಸಬಗೆಯದು. ಹೀಗಾಗಿ ಆಧುನಿಕ ಸಮಾಜದ ಬಹುಮುಖ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಅರಿಯಲು ಮತ್ತು ಅರ್ಥೈಸಲು ಪ್ರಾಚೀನ ಆಕರಗಳನ್ನು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಮುನ್ನಡೆದ ಶಂ.ಬಾ. ಅವರು ಹೊಸ ಅರ್ಥಗ್ರಹಣ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಬರಹಗಳ ಮೂಲಕ ನಮಗೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ಶಂ.ಬಾ. ಎಂದರೆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಕನ್ನಡ ಪ್ರಜ್ಞಾಪ್ರಪಂಚದ ಹೆಗ್ಗುರುತು. ಕನ್ನಡ ಸಂಶೋಧನಾ ಪರಿಧಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವ ಹಾಗೂ ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೊಸ ರೀತಿಯ ಮೆಥೆಡಾಲಜಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟ ಶಂ.ಬಾ. ಅವರು ಜನಪರಂಪರೆ ಹಾಗೂ ವಿದ್ವತ್ಪರಂಪರೆಗಳ ನಡುವೆ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಸಂವಾದವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದರು. ಬಹುಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಆಕರಗಳ ಆಳಕ್ಕಿಳಿದು ಪದರಪದರಗಳನ್ನು

1. ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮತ್ತು ಸಾಹಿತಿಗಳು.

ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿ ಈ ನೆಲದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬಹುತ್ವವನ್ನು ಬಯಲಾಗಿಸಿದರು. ಅವರು ಬಹುಶಿಸ್ತೀಯ ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಶೋಧನೆ ಹಾಗೂ ಸತ್ಯಪ್ರತಿಪಾದನೆಯ ಆಕರಗಳನ್ನಾಗಿ ದುಡಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅನ್ವೇಷಣೆಯ ಬೌದ್ಧಿಕ ವ್ಯಾಪಾರವಲ್ಲ; ವರ್ತಮಾನದ ವಿಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಸರ್ವಮಾನವನಿರಬಹುದಾದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಚಿಂತನೆಯ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಉಪಕ್ರಮವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಣೆ ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ, ಬಂಗಾಳ, ಬಿಹಾರ ಮತ್ತು ಇನ್ನು ಹಲವು ಹತ್ತುಕಡೆಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಪೂರಕವಾದ ಅಸಂಖ್ಯ ಸಾಕ್ಷಿ ಮತ್ತು ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿ ತೆಗೆದು; ಆ ಮೂಲಕ ವಿವಿಧ ವಾದ ಮತ್ತು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ನಡುವೆ ಗೊಂದಲಮಯವಾಗಿದ್ದ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಭೌಗೋಳಿಕ ಜಾನಾಂಗಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಎಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಪುನರ್ವಚನ ಮಾಡಿದ ಶಂ.ಬಾ. ಅವರ ಸಂಶೋಧನೆಯಾನವು ಅನನ್ಯವಾದುದು. ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನಾಗಲೀ ಭಾರತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನಾಗಲೀ ಅಥವಾ ಮಾನವಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನಾಗಲೀ ಶಿಥಿಲಗೊಳಿಸುವ ಯಾವ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಒಳಗು ಮಾಡುವ ಮತ್ತು ಸತ್ಯಶಾಲಿಯಾದ ಯಾವುದೇ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಬೆಳಗು ಮಾಡುವ ಪ್ರಾಂಜಲ ಮನಸ್ಸಿನ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಕರು ಶಂ.ಬಾ.

ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಪ್ರೊ. ಮಲ್ಲೇಪುರಂ ಜಿ. ವೆಂಕಟೇಶ್ ಅವರು ದಾಖಲಿಸಿದಂತೆ, “ಶಂ.ಬಾ. ಅವರು ವಿಚಾರವೇ ಜೀವನದ ಬೆಳಕು ಎಂಬ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೊರಟವರು. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಕವಾದ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕಿದವರು. ಶಂ.ಬಾ. ಅವರು ತಾವು ಕೈಹಾಕಿದ ಪ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲೂ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ; ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಲಿಖಿತ ಶಾಸನಾದಿಗಳು, ಕಾವ್ಯಗಳಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಚಾರ, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಜಾನಪದ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ಅದನ್ನು ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿದರು. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರ, ಮನಃಶಾಸ್ತ್ರ, ಜೀವಶಾಸ್ತ್ರ, ಪುರಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ, ಇತಿಹಾಸ ಶಾಸ್ತ್ರ, ದೈವತಾಶಾಸ್ತ್ರ ಹೀಗೆ ನಾನಾ ‘ಶಾಸ್ತ್ರ’ ಶಾಖೆಗಳ ನೆರವಿನಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದರು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅವರ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳಿಗೆ ತಾಳೆ ಹೊಂದಿದವು. ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಶಂ.ಬಾ. ಅವರ ಸಂಶೋಧನ ವಾರಿಧಿಯಿಂದ ಆಯ್ಕೆಮಾಡಿ, ಮುಂದೆ ನೀಡಲಾಗಿರುವ “ಕನ್ನಡ, ಕನ್ನಡಿ ಆಕೃತಿ ಪಡೆದ ಬಗೆ” ಲೇಖನವೂ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದುದು. ಇಲ್ಲಿ, ಶಂ.ಬಾ. ಅವರು ಭಾರತೀಯ ನೆಲಮೂಲದ ಜಾನಾಂಗಿಕ, ಭಾಷಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದ ಕಣ್ಣೋಟದಲ್ಲಿ ಬಹುಶಿಸ್ತೀಯ ಆಕರಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೌಲ್ಯೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ನೆಲೆಗಳು, ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳು, ಭಾಷಿಕ ಸಂರಚನೆಗಳು, ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಜನೆಗಳು, ವಿರಕ್ತ ಪಂಥಗಳು, ವಿವಿಧ ಜನಾಂಗಗಳು, ತಾತ್ವಿಕ-ಪಾಂಥಿಕ ವಾಗ್ದಾನಗಳು ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಅಖಿಲ ಕರ್ನಾಟಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿರುವ ಸಾಧ್ಯಾಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಖರವಾಗಿಯೂ ನಿಖರವಾಗಿಯೂ ಮಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ, ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಾನ ಹಾಗೂ ಸಂಶೋಧನೆಯಾನದ ನಿರಂತರತೆಗೆ ದ್ಯೋತಕವೂ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರೀಯವೂ ಆದ ಶಂ.ಬಾ. ಮಾರ್ಗವು ಆದರ್ಶಪ್ರಾಯವಾದುದು.

...ಕಂನಾಡು-ಕಂನುಡಿಯ ಆಕೃತಿ ಪಡೆದ ಬಗೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕ್ರಿಸ್ತಪೂರ್ವ ನಾಲ್ಕೈದು ಶತಕಗಳಿಂದ, ಕ್ರಿಸ್ತಾಬ್ಧದ ನಾಲ್ಕೈದನೆಯ ಶತಕಗಳ ನಡುವಣ ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳ ಸ್ಥೂಲ ಪರಿಚಯವಾದರೂ ಇರುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಮಧ್ಯಭಾರತದಲ್ಲಿ-ನರ್ಮದಾ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಮೈದಾಳತೊಡಗಿದ 'ಕಂ-ನಡ'ವು ಸ್ಥಾನಾಂತರ ಹೊಂದುತ್ತ, ನರ್ಮದಾ-ಗೋದಾವರಿಗಳ ನಡುವೆ ಮೊದಲು, ಆ ಬಳಿಕ ಕೃಷ್ಣಾ (ವರದಾ!) ತೀರದ ವರೆಗೆ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗತೊಡಗಿದುದರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೆ ಗೊತ್ತಾಗಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಉತ್ತರ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮೌರ್ಯ ಮನೆತನದ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಸುಮಾರಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ 'ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ'ದ ಕರ್ತೃ ವಿಷ್ಣುಗುಪ್ತನಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಐಹಿಕ ಜೀವನದೃಷ್ಟಿಯ ವಿಚಾರವಂತರ ಪರಂಪರೆಯು, ಮುಂದೆ ಅಶೋಕನಂತಹ ವಿರಕ್ತವಂಥಕ್ಕೆ ಒಲಿದವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಮರಳಿ ಅದೃಶ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೌರ್ಯವಂಶದ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತ ಕಾರಣನಾದ ಪುಷ್ಯಮಿತ್ರನಿಂದ 'ಅಶ್ವಮೇಧ'ಯಾಗದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯುಂಟಾಗಿ ವಿಜುಗೀಷು ವೃತ್ತಿಯ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜವು, ಮರಳಿ ಒಮ್ಮೆ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿರುವ ಪೂರ್ವಸೂಚನೆಯು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಆದರೂ, ಒಟ್ಟಿನ ಆ ಯುಗದ ಸಂಪ್ರದಾಯಬ್ಧ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಾಗಿ, ಶ್ರೌತ-ಸ್ಮಾರ್ತ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಕೂಡ, ಕ್ಷಾತ್ರವೃತ್ತಿಯ ಪುನರುತ್ಥಾನದ ಈ ಸುಖೋಪ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ವೃಥಾವಾಗಿಸುತ್ತಾಗಿ ಮುಂದಿನ ಕಾಲದ ಘಟನೆಗಳಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

...ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಜಾತಿಯ ಪಾಲಿಗೇ ಮೀಸಲಾಗಿ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ವಾರ್ಥಮೂಲ ಸಂಕುಚಿತ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಜ್ಞಾನವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಆಗಿರುವ ಹಾನಿಯು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ತುಂಬಿಬರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ! ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಶುದ್ಧಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲು ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಅಪಪಾಠಗಳು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳದಿರಲು, ಸಂಪ್ರದಾಯವಂತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಂತಾನಕ್ಕೇ ಸಂಸ್ಕೃತ ಜ್ಞಾನಭಂಡಾರವನ್ನು, ವೇದ-ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮೀಸಲಾಗಿ ಇರಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇತ್ತು, ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಿಕರ ವರ್ಣೋಚ್ಚಾರಶುದ್ಧಿ, ತರ್ಕಬದ್ಧ, ಶಾಸ್ತ್ರಬದ್ಧ ವಿಚಾರಪ್ರವೃತ್ತಿ ಇವು ಎರಡೂ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನದ ನಾಲಗೆಗೆ, ತಲೆಗೆ ಎಟಕಲಾರದ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ನಿಜ. ಆದರೆ, ಹಾಗೆ ಆ ಪಾಠಳಿಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ ಯೋಜನೆಯೂ ಅಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ, ಈ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯು ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಆ ಯೋಜನೆಯ ಸ್ವರೂಪವು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜಾತಿಯ ಮಟ್ಟಿಗೇ ಸೀಮಿತವಾಗಿರಲು ಶಕ್ಯವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಐತರೇಯನು ಒಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದು ವೈದಿಕ ವಾಚ್ಯಯಕ್ಕೆ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳವನು; ಆ ಗ್ರಂಥವು ಈತನ ಹೆಸರನ್ನು ಚಿರಸ್ಮರಣೀಯವಾಗಿಸಿದೆ. ಆದರೂ ಈತನನ್ನು 'ಇತರಾ' ಪುತ್ರನೆಂದು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿ ದೂರವಿರಿಸಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜಾತಿವಾದಿಗಳು ಉಂಟಲ್ಲ! ಐತರೇಯನಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಉಚ್ಚಾರಗಳು ಬಾಯಿಗೆ ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲ ಎಂಬ ತಕರಾ-ರಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿತ್ತೇ? ಬುದ್ಧಿವಾದಿಗಳೆಂಬುವರು ಮೌನೇಯರ ಅನುಕರಣದಲ್ಲಿ ದಾರಿಬಿಟ್ಟು ಹೋದುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ದಿವ್ಯ ಪವಾಡಿಗಳ ಸಂತಾನಕ್ಕೆ ಜನಕನ ಪುಣ್ಯದಿಂದಲೇ 'ದಿವ್ಯ' ಶಕ್ತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆಂಬ ವೇದಕಾಲಿನ ದೇವೇಷಿತ ಮುನಿ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಈ ನಾಡಿನ ದೇಸಿಕರಲ್ಲಿ ಪುರಾತನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಇದ್ದುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಮುನಿಸೂಕ್ತದೊಳಗೆ

ಇದರ ಸುಳುಹು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಿಕ ಋಷಿವರ್ಗವೂ ತನ್ನ ಸಂತಾನದ ಬಗೆಗೂ ಅದೇ ಬಗೆಯ ನಂಬುಗೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇಂಡೋ-ಯೂರೋಪಿಯ ಭಾಷಾವರ್ಗದಲ್ಲಿ, ಇಲ್ಲಿಯಂತಹ ಜನ್ಮದೊಡನೆ ಬರುವ ಜಾತಿಯ ಗ್ರಹಿಕೆ ಬೇರೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ, ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೆ ಇದು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕಾರಣವೇನು? ಈ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೆ ಜಾತಿಯ ವಿಚಾರವು ಮೊಳೆತು ಬೆಳೆಯಲು ಅನುಕೂಲ ಕಾರಣಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೆ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಎಂದು ಹಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದೂ ಉಂಟು. ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ವೇದಗಳ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಸೊತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಋಷಿ ಸಂತಾನವು, ಜಾತಿವಾಚಕ 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣ' ಸಂಕೇತ ರೂಢಿಸಿ, ಸಮಾಜದ ತಲೆಯಾಳುಗಳು ತಾವು ಎಂಬ ಹಾಗೆ ಭೂಮಿಕೆ ವಹಿಸಿಕೊಂಡುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ಉಪನಿಷತ್ಕಾಲದಿಂದ ಈ 'ಬ್ರಹ್ಮ'ವಾದವು ದ್ವಿಮುಖವಾಗುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಯಜನ-ಯಾಜನಾದಿ ಷಟ್ಕರ್ಮ ನಿರತ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಪ್ರವಚನ ಪರಂಪರೆಯ 'ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ನಡವಳಿ ನುಡಿವಳಿಯೆ ಒಂದು ಬಗೆ. ಆದರೆ, ಯಮ-ನಿಯಮ ವ್ರತೋಪವಾಸಾದಿ ದೇವದಂಡನೆಯ ಮಾರ್ಗದಿಂದ, ಧ್ಯಾನಧಾರಣಾದಿ ಸಾಧನಗಳ ಮೂಲಕ ಪವಾಡ ಸಿದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದು; ಆತ್ಮಾನುಸಂಧಾನದಲ್ಲಿ ಪರಮಾನಂದಿಗಳಾಗಿ ತತ್‌ಮಯತೆಯಲ್ಲಿ ಓಲಾಡುವುದು, ಇದು ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯ 'ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞ'ರ ಆ-ಕೃತಿ. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗಬಹುದಾದ 'ಬ್ರಹ್ಮ'ವು ಎರಡನೆಯ ಬಗೆಯದು. ಪವಾಡಿಗಳು ಹೇಳುವ ಮರಣಾನಂತರದ 'ಪರಮ' ಆನಂದದ ಅಥವಾ ಅಮೃತತ್ವದ ಮಾತು ಏನೇ ಇರಲಿ, ಬಹುಜನರಿಂದಲೂ ಮನ್ನಣೆಯು ಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ, ಮೊದಲನೆಯದಕ್ಕಿಂತ ಎರಡನೆಯ 'ಬ್ರಹ್ಮ' ಸಿದ್ಧಿಯೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯೆಂಬುದು ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರತಿದಿನದ ಅನುಭವ. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಋಷಿ ಸಂತಾನವು, ಈ ಉಭಯ 'ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞ'ರಾಗುವ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಬೇಗನೆಯ ಕಾಣ-ತೊಡಗಿದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪರಿಣಾಮಗಳೇ ಬೇರೆ! 'ದಶಬ್ರಾಹ್ಮಣ' ಜಾತಕಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಚಿತ್ರ ಕಾಣುವುದು. ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸವೆಂಬ ಹಾಗೆ ನಾನಾ ಉಪಜೀವಿಕೆಯ ವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ಅಥವಾ ಭಕ್ತಿಯೋಗವು ಹೇಳುವಂತೆ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿಯೇ ಪರಮಾತ್ಮ ಸೇವಾಭಾವವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು 'ಬ್ರಹ್ಮ'ನ ಉಪಾಸಕರಾದವರೂ ತಮ್ಮನ್ನು 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣ'ರು ಎಂದುಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ! 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣ' ಸಂಕೇತದ ಈ 'ಮಂತ್ರ'ವು ವಿಪರೀತ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ತಮ್ಮ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನೇ ಸಂದಿಗ್ಧ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತರುತ್ತಿರುವುದರ ಭಯಾವಹ ದೃಶ್ಯವು ಕಾಣ ತೊಡಗಿತು! ಸಮಾಜಧಾರಣೆಯ ಧರ್ಮಚರಣದಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರವಿಘ್ನೆಯ ಗುರಿಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ವರ್ಗದವರು ಕೇವಲ ತಮ್ಮ ವಿಶಿಷ್ಟವರ್ಗದ ಸ್ವಾರ್ಥಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾದರು.

ಔಪನಿಷದಿಕ ವಿರಕ್ತಪಂಥ ಹಾಗೂ ಜೈನ-ಬೌದ್ಧ ಸಂನ್ಯಾಸಪಂಥ ಇವುಗಳ ಏರಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಸಮಾಜಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿಯುಂಟಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಟ್ಟಡವು ಶಿಥಿಲವಾಯಿತು. ಪಾರಲೌಕಿಕ ಮೋಕ್ಷವೆ ಬಾಳಗುರಿಯಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜವು ಕಳೆಗುಂದುವುದರಲ್ಲಿತ್ತು. ಈ ಸುಮಾರಿಗೆ ಪುಷ್ಯಮಿತ್ರನ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಮಾರ್ಗ ಶೌತ-ಸ್ಮಾರ್ತ ಪಂಥಕ್ಕೆ ತನ್ನ

ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುವ ಸುವರ್ಣಸಂಧಿಯು ದೊರೆಕಿತು. ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಪ್ರೇರಣೆಯು ತತ್ವತಃ ಸಂನ್ಯಾಸವಾದದ ಬಗೆಗಿನ ತಿರಸ್ಕಾರ, ಜೀವನಾಸ್ತಿತ್ವ ವಾದದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯೇ ಇದ್ದಿತು, ಇರಲು ಬೇಕು; ಅದು ನಿಜ. ಆದರೆ, ಶ್ರೌತ-ಸ್ಮಾರ್ತ ಪಂಥವೂ ವೇದಕಾಲದಿಂದಲೇ ಸಬಲವಾಗತೊಡಗಿದ್ದರಿಂದ, ಅದು ತನ್ನ ತೇಜಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಎರವಾಗುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಿತ್ತು. ವಿಜುಗೀಷು ವೃತ್ತಿಯ ಆದರ್ಶವಾಗಿದ್ದ ಇಂದ್ರನು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೇ ಕೊನೆಗೆ ಹತ್ತನೆಯ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ಹತಪ್ರಭನಾದುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. 'ಅಪ್ಪು ಅಂತಃ ಸಮುದ್ರೇ' ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದ ಅಂಭೋಣಿ ದೇವಿಯು, ತಾನು 'ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿವರುಣಾದಿ ಸೌರದೈವತಗಳ ಭರ್ತ್ರಿ' ಎಂದು ಸಾರುತ್ತಾಳೆ! 'ತನ್ನ ಕೃಪೆಯಿಂದಲ್ಲದೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಬಾಳಲಾರರು'; 'ಎಚ್ಚರ ನನ್ನನ್ನು ಮನ್ನಿಸದಿದ್ದವರು ಕ್ಷಯಿಸುವರು' ಎಂದು ಬೆದರಿಸುತ್ತಾಳೆ! ಆಪಃ ರಸ ತತ್ತ್ವಾಧಿಷ್ಠಿತ ಅಂಭೋಣಿ (ವಾಗಾಂಭೋಣಿ) ಎಂಬ ಒಂದು ಸ್ತ್ರೀ ದೈವತದಿಂದ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಏಕಮೇವಾದ್ವಿಷ್ಠಿಯೆಂಬ ಸೌರದೈವತಗಳ ತೇಜೋವಧೆಯಾಗಿದ್ದುದರ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಸುನಿಶ್ಚಿತ ಪ್ರಮಾಣವು ವೇದದಲ್ಲಿಯೇ ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ! ಅಗ್ನಿಯು ಭಯಭರಿತನಾಗಿ ನೀರಲ್ಲಿ ಬಂದು ಅಡಗಿದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಸೂಕ್ತವೂ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿದೆ! ಅಗ್ನಿಯು, 'ನ-ಚಿಕೇತ'ನಾದುದನ್ನು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅರುಹುವ ಕಠೋಪನಿಷತ್ತು, ಅಗ್ನಿಯು 'ಪಯಸ್ವಂತ'ನಾಗಿ ತನ್ನ ಪ್ರಖರ ತೇಜಸ್ಸಿಗೆ ಎರವಾದುದನ್ನೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದೆ. ನೀರಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ ಋಗ್ವೇದದ ಕೊನೆಗಾಲದ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ (X-51) ಕಠೋಪನಿಷತ್ತಿನಿಂದ ಹೀಗೆ ಪುಷ್ಟಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರೌತ ಪರಂಪರೆಯು ಕೇವಲ ಯಾಂತ್ರಿಕವಾದುದನ್ನು, ಎಲ್ಲ ಆಧುನಿಕ ಸಂಶೋಧಕರೂ ಕಂಡುಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ.

ಹೀಗೆ, ವೇದದ ಕೊನೆಗೆ-ವೇದಾಂತದಲ್ಲಿ ಅರೆಜೀವವಾಗಿದ್ದ ಹಾಗೂ ಮೂಲ ಪ್ರವೃತ್ತಿಪರ ವಿಜುಗೀಷುವೃತ್ತಿಗೆ ಪರಕೀಯವಾಗತೊಡಗಿದ ಶ್ರೌತ-ಸ್ಮಾರ್ತ ಧರ್ಮವು, ಪುಷ್ಪಮಿತ್ರನ ನೆಪದಿಂದ ತನ್ನ ಪುನರುತ್ಥಾನಕ್ಕೆ ದೊರೆತ ಅಪೂರ್ವಸಂಧಿಯ ಸರಿಯಾದ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆಯಲು ಸಮರ್ಥವಾಗದಿದ್ದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು? ವೀರಶ್ರೀಗೆ, ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಕ್ಕೆ ಸ್ಫುರಣ ದೊರೆತು ಗ್ರೀಕ್, ಶಕ, ಹೂಣಾದಿಗಳಿಂದ ಪರಾಜಿತರಾಗುವ ದುರ್ಧರ ಪ್ರಸಂಗಗಳೊಳಗಿಂದ ಪಾರಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಭಾರತೀಯರಿಗಿಲ್ಲ ಪ್ರೇರಣಾದಾಯಕವಾಗುವ ಗುರಿಯೇ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಪುಷ್ಪಮಿತ್ರನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮರಳಿ ಜೀವದಾನ ಪಡೆದ ಯಜ್ಞಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ, ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಆವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲು, ಬೇರೊಂದು ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯ ನೈತಿಕ ಅಥವಾ ತಾತ್ವಿಕ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನವೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಪ್ರಜ್ಞಾಮೇಧಾಶಕ್ತಿಯ ಉಪಾಸಕರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಎಂಬವರು ಭಾರತೀಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಐಕ್ಯಕ್ಕಾಗಿ, ರಾಜಕೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಈ ಸಂಧಿಕಾಲವನ್ನು ತಮ್ಮ ಜಾತಿಗೆ, ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ಭೂರಿದಕ್ಷಿಣೆ ಮೃಷ್ಟಾನ್ನಭೋಜನವು ಲೀಲಯಾ ಸಿಗುವಂತೆ, ಈ ಯಜ್ಞಸಂಪ್ರದಾಯದ ಅನುಷಂಗದಿಂದ ನಾನಾ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾಯಿತು! ವಿರಕ್ತಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಲಾಭವನ್ನು ಪಡೆದು ತಮ್ಮ ಮತಪ್ರಚಾರದ ಸ್ವಾರ್ಥವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದುವು. ತಮ್ಮ ಮತ ಹಾಗೂ ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೆ ದತ್ತಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದುವು. ಶ್ರೌತ-ಸ್ಮಾರ್ತ ಪಂಥೀಯ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮೇಧಾವಿಗಳು ಅಗ್ರಹಾರಾದಿಗಳನ್ನು

ಸಂಪಾದಿಸಿದರು. ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಮಂತ್ರಿ, ಸೇನಾಪತಿ, ಆಡಳಿತಗಾರರಾದವರು ತಮ್ಮ ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ಬಳಗದ ವೈಭವಕ್ಕಾಗಿ, ಈ ಸಂಧಿಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಆದರೆ, ಒಟ್ಟಿನ ಗುರುವರ್ಗದ ಹಾಗೂ ಮೇಲಿನ ವರ್ಗದ ಈ ಸ್ವಾರ್ಥದಿಂದಾಗಿ, ಮಧ್ಯಮ ಸಮಾಜವು ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿಗೂ ಅನಾಥವಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿದೆ! ಒಟ್ಟಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ-ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಭಿಮಾನ ಎಂಬುದು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಅವಸ್ಥೆಯ ಮುಂದಿನ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ! ಇಡೀ ಸಮಾಜವು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಏಳೆಯ ಗುರಿಯ ಬದಲು ಈ ನೇತಾರ-ಗುರುವರ್ಗವು, ಈ ಉಭಯ 'ಬ್ರಹ್ಮರು' ತಮ್ಮ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಥೀಯ ಏಳೆಗಾಗಿ ಅಖಂಡಿತ ಸಮಾಜವನ್ನು ಬಲಿಕೊಟ್ಟರು.

ಶ್ರೌತ-ಸ್ಮಾರ್ತ ಪರಂಪರೆಯು, ಮರಳಿ ಒಮ್ಮೆ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನದ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ ರಂಗದಲ್ಲಿ, ಯಾವ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದವು? ಎಂಬ ಈ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ, ಕನುಡಿ ಹಾಗೂ ಕರ್ಣಾಟದ ರೂಪ ಆಕಾರದ ಮೇಲಾದ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸುವುದೇ ಈ ಎಲ್ಲ ವಿವರಣೆಯ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ. ಬುದ್ಧ-ಮಹಾವೀರರ ಕಾಲದಿಂದ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಎರವಾಗಿದ್ದ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯು, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಮೌರ್ಯನ ಕಾಲದ ಸುಮಾರಿಗೆ ಮರಳಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಪಡೆದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಆ ಕಾಲದ ಭಾಷಾಭಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಭಾವನೆಗೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವಿತ್ತು. ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ ಇವೆರಡು ಸಮಾನ ಸಂಕೇತವೆನಿಸುವಷ್ಟು ಅವೆರಡರಲ್ಲಿ ಸಾಮೀಪ್ಯವಿತ್ತು. ಆದರೂ, ಜೈನ ಹಾಗೂ ಬೌದ್ಧಮತದ ಘನ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮತಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವುದು ಅವಶ್ಯವೆನಿಸತೊಡಗಿತು. ಬಹುಜನ ಸಮಾಜದ ಮತಪರಿವರ್ತನದಿಂದ ತೃಪ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಬುದ್ಧಿವಾದಿಗಳು, ಪಂಡಿತರು ಎಂಬುವವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಮತಕ್ಕೆ ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು, ವಿದ್ವತ್ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಾದ ಚರ್ಚೆನಡೆಸಲು ಅಖಿಲಭಾರತೀಯ ಸ್ವರೂಪದ ಮಾಧ್ಯಮವು ಎಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತವೇ ಆಗಿತ್ತು. 7-8ನೆಯ ಶತಮಾನದ ವರೆಗೆ; ಆ ಬಳಿಕ ಪ್ರಾಕೃತ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಂಶೀಯ ದೇಶಿಗಳು ಮುಂದೆ ಬರತೊಡಗುತ್ತವೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯು ಕೇವಲ ತಮ್ಮದೇ ಸೊತ್ತು, ಎನ್ನುವ ಹಾಗಿನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಇತ್ತು. ಅದರೊಳಗೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಶ್ರೌತ-ಸ್ಮಾರ್ತರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿತ್ತು. ಅಂದಿನ ಯಜ್ಞಸಂಪ್ರದಾಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆ ಇವು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಮನೋಭಾವ ನಿರ್ಮಿಸಿದವು. ಶ್ರೌತ-ಸ್ಮಾರ್ತ ಪಂಥವು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯದಿಂದ ಬೌದ್ಧ ಹಾಗೂ ಜೈನಮತಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಹೊರಟಿತ್ತು. ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗವನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತ-ವಾಕಾಟಕರ ಕಾಲದಲ್ಲಂತೂ, ಜೈನ ಹಾಗೂ ಬೌದ್ಧಮತಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವು ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಇದು ಆ ಕಾಲ-ಸ್ವಭಾವ ಸೂಚಕ, ನಿರಪವಾದ ಸೂತ್ರವಲ್ಲ. ಆದರು 'ಆರ್ಯವರ್ತ'ವು ವಿಸ್ತಾರವಾದುದರ ಸೂಚಕವಾದ ತತ್ಕಾಲೀನ ಉಲ್ಲೇಖಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ, ಈ ಮಾತು ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತನ ದಕ್ಷಿಣದ ದಿಗ್ವಿಜಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಪಾರಿಯಾತ್ರದ ವರೆಗೆ ಇದ್ದ ಆರ್ಯವರ್ತವು, ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಕಾಂಚಿಯ ವರೆಗೂ ಹಬ್ಬುತ್ತದೆ.² 'ದಕ್ಷಿಣಾಪಥ' ಎಂಬುದು ಆರ್ಯವರ್ತವೆನಿಸತೊಡಗಿ ಈ ದಕ್ಷಿಣಾಪಥದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಹೊರಗೆ 'ಅನಾರ್ಯಭೂಮಿ' ಎಂಬ ಧ್ವನಿ ಕೇಳಬರುತ್ತದೆ!

ಕೃತಕವೆಂದು ಬಗೆಯಲಾದ ಬೀರೂರು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕದಂಬ ಇಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣನು, 'ದಕ್ಷಿಣಾಪಥದಲ್ಲಿ' ಆಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಆರ್. ಎಸ್. ಪಂಚಮುಖಿಯವರು ಇದನ್ನು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.³ ಮೊದಲನೆಯ ಕೃಷ್ಣನು ಅಶ್ವಮೇಧಿಯಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡಲ್ಲಿ ಆರ್. ಎಸ್. ಪಂಚಮುಖಿಯವರ ಆಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಇದು ಕೃತಕವಿದ್ದರೂ, ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಒಟ್ಟಿನ ಘಟನೆಗಳಲ್ಲಿ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸತ್ಯವಿಲ್ಲದಿಲ್ಲ, ಎಂದು ಬಲ್ಲಿದರೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಬೀರೂರಿನ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ 'ದಕ್ಷಿಣಾಪಥ'ದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುವ ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳೂ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ! ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ. 1200-1300ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಗಿ ಹೋದವನೆಂಬ ಹರದತ್ತನು ಬರೆದ ಆಪಸ್ತಂಬ ಧರ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗಿದೆ: 'ಲೋಕೋಯಂ ಭಾರತಂ ವರ್ಷಂ ಶರಾವತ್ಯಸ್ತು ಯೋ ವಧಃ'⁴ ಇಲ್ಲಿ 'ಭಾರತವರ್ಷ' ಎಂಬ ಮಾತು 'ಆರ್ಯವರ್ಷ' ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಆದರೆ, ಕ್ರಿಸ್ತಾಬ್ದದ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದ 10ನೆಯ ಶತಮಾನದ ವರೆಗಿನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ನರ್ಮದಾ-ಕಾವೇರಿಯ ನಡುವಣ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಆಗಿರುವ ಭಾಷೆಯ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು ಏನು? ಸ್ಥಲನಾಮಗಳಿಂದ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುವ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಸಂಶೋಧನ ತಜ್ಞರು ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಮಾತನ್ನು ನಂಬುವುದಾದರೆ, ಕಾವೇರಿಯಿಂದ ನರ್ಮದೆಯ ಉತ್ತರ ಪರಿಸರದ ಮಧ್ಯಭಾರತದ ವರೆಗೂ ಮೊದಲು ಕಂದಮಿಳು ಭಾಷಿಕರು ವಾಸವಾಗಿದ್ದರು; ಪಟ್ಟಿ, ಪಾಡಿ ಬಳಗದ ಪುರಾತನ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳೇ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣ. ಉತ್ತರಾಪಥದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಸ್ತಪೂರ್ವ ಮೊದಲ ಶತಮಾನದ ಸುಮಾರಿಗೆ ಪಾಡಿ-ವಾಡಿ ಆದುದುಂಟು. 'ಪಾಡಿ'ಯಂತೆ, 'ದನಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಸ್ಥಳ' ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ 'ವಾಡಿ'ಗೂ ಅಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿದ್ದಿತಾಗಿ, ಜೈನ ಉತ್ತರಾಧ್ಯಯನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಂದ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ದಕ್ಷಿಣಾಪಥದ ಪುರಾತನ ವಸತಿಗಳ ಅಗತಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಅವಶೇಷಗಳಿಂದ 4000 ವರುಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದವರು ದನಗಾರ ಕುರುಬರೇ ಆಗಿದ್ದರೆಂದೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಸಮಾನ ಸ್ವರೂಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಇದ್ದಿತೆಂದೂ ತಜ್ಞರು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

"They reveal certain characteristics comparable to these excavated sites outside Karnataka, particularly of Deccan a consideration of which will not be out of place.

Of the pottery fabric, the hand made gray ware, occasionally painted with red ochre-the main ceramic Neolithic of Karnataka occurs in almost all the contemporary chalcolithic sites of northern Deccan and Central India...

ಇದೇ ಬಗೆಯ ಅವಶೇಷಗಳು ಗುಜರಾತಿನ ರಂಗಪೂರ ಹಾಗೂ ಬಂಗಾಳಿನ ಥಿಬಿ ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆತಿರುವುದನ್ನೂ ಗಮನಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯ.⁵

ನೂತನ ಅಶ್ಮಯುಗದಿಂದ (Neolithic Age) ತಾಮ್ರಯುಗದ (Chalcolithic Age) ವರೆಗಿನ ಈ ವಸತಿಗಳು ದನಗಾರ: ಕುರುಬರವು ಇದ್ದುದಾಗಿ ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಹೇಳಿದೆ. ಆದರೆ, ಅಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಗಡಿಗೆ ಮಡಿಕೆಗಳ ಬಣ್ಣ, ಆಕೃತಿ ಮಾಡುವ ರೀತಿಯೊಳಗಿನ ಸಾಮ್ಯದಿಂದಲೂ ಶಿಲೆಯ ಕೊಡತಿ, ಕೊಡಲಿ, ಚೂರಿ, ಎಲವು ಶಂಖಾದಿಗಳ 'ಮಣಿ' ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಸಾಮ್ಯದಿಂದಲೂ ಇದು ದನಗಾರಿಕೆಯ ಜೀವನರೀತಿಯೊಳಗಿನ ಸುಮಾರಾಗಿ ಸಮಾನ ಸ್ವರೂಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿರಬೇಕೆಂದು ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಆದರೆ, ಅಗತಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಈ ಅವಶೇಷಗಳು ಯಾವ ಭಾಷಿಕರವು? ಇದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಹೇಳಲು ಶಕ್ಯವೋ? ಎಂಬ ಮತಭೇದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿರುವ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೇಗೆ? ಇಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಮಾನವರ ಎಲುವುಗಳ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಜನದ ಭಾಷೆ ಯಾವುದು ಇದ್ದಿತೆಂಬುದನ್ನು ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಈ ಎಲುವುಗಳು ಆಧುನಿಕ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಜನದ ಎಲುವನ್ನು ಹೋಲುವುವು, ಎಂಬುದನ್ನು ಶರೀರಶಾಸ್ತ್ರದ ತಜ್ಞರು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಹೇಳಲು ಶಕ್ಯವಿದೆ. ರಾಯಚೂರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ವಿಖ್ಯಾತ ಪುರಾತನ ಕೋಟೆಯಾದ ಮುದ್ದೂರ್ ಸಮೀಪದ ಪಿಕಳಿಹಾಳ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಲದ ಸ್ತರಗಳು ಹೊರಟಿವೆ! ಆಯಾ ಯುಗದ ಬಗೆಬಗೆಯ ಬಹಳ ಮೌಲಿಕ ಅವಶೇಷಗಳು ದೊರೆತಿವೆ! ಇಲ್ಲಿ ತೀರ ಕೆಳಗಿನ ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಎಲುವುಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಶರೀರವಿಜ್ಞಾನ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಸಂಸ್ಥೆಯ (Institute of Anatomy, S. Medical College, Madras.) ಡೈರೆಕ್ಟರರು ಹಾಗೂ ಈ ವಿಷಯದ ಪ್ರೊಫೆಸರರು, ಡಾ. ಅಲ್ವಿನ್‌ರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಕೊಟ್ಟ ನಿರ್ಣಯವು ಹೀಗಿದೆ:

“The close resemblance of both male and female Piklihal skulls to the South Indian Tamil skull is noteworthy fact.”

“We feel justified in assuming that the people (of Piklihal) represented by these skeletal remains were a tall, sturdy people with large carnical capacity and a variable head form. These could be the ancestor of a major element of the present so-called Dravidian inhabitants of the Deccan and Southern India.”⁶

ಡಾ. ಅಲ್ವಿನ್ ಅವರ ಉತ್ಖನನದ-ಸಂಶೋಧನದ ವರದಿಗಳು, ಡಾ. ಸಾಂಕಳಿಯಾ ಅವರ ವರದಿಗಳೊಡನೆ ತುಲನೆಯಿಂದ ಅಭ್ಯಸನೀಯವಾಗಿವೆ.⁷ ಆದರೆ, ನರ್ಮದಾ-ಕಾವೇರಿ, ನಡುವಣ ಮಧ್ಯಭಾರತದವರೆಗಿನ ಪುರಾತನ ಅವಶೇಷಗಳ ವಿಚಾರವು, ಪ್ರಸ್ತುತ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಈ ಅವಶೇಷಗಳು ಯಾವ ಜನದುವು, ಎಂಬುದರ ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲು ಡಾ. ಸಾಂಕಳಿಯಾ ಬೇಡವೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನೂ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ದೊರೆಯದೆ ಈ ಅಂದಾಜಿಗೆ ಈಗಲೆ ದುಡುಕಲಾಗದು ಎಂದು ಡಾ. ಸಾಂಕಳಿಯಾ ಅವರ ಅಭಿಮತವಾಗಿದೆ. ಸುಮಾರಾಗಿ ಅಶ್ಮಯುಗದ ವರೆಗಿನ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ದೊರೆತಿರುವುದರಿಂದ ಡಾ. ಅಲ್ವಿನ್ ಅಂದಾಜಿನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ! ದನ-ಕುರಿಗಾರರ ಈ ಅವಶೇಷಗಳು ತಥಾಕಥಿಕ 'ದ್ರಾವಿಡರ'ವು ಎಂಬ 'ಅನುಮಾನಿತ ಸತ್ಯ' (hypoth-

esis) ವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಇದು ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸರಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ, ಎಂಬುದರ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಶೋಧನೆಗೂ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಡಾ. ಸಾಂಕಳಿಯಾ ಅವರು ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಕನಾಡಿನ ಪಿಕ್‌ಲಿಹಾಳಿನಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಜೊರಿ ಮೊದಲಾದ ಶಿಲಾಯುಧಗಳ ರಚನೆ (blade industry) ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಜೋರವೆ, ನೇವಾಸ ಹಾಗೂ ಇತರ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಅವಶೇಷಗಳೊಡನೆ, ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಭಾರತದ ಮಹೇಶ್ವರ, ನವದತೋಲಿಯ ಆಯುಧಗಳೊಡನೆ 'In every way identical' (ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯಿಂದ ಸರಿ) ಆಗಿವೆ, ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಕರ್ಣಾಟದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಮಣ್ಣಿನ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು, ಮೊಹೇಂಜೊದಾರೊ, ಚೆನ್ನದಾರೊಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಎತ್ತಿನ (ಮಣ್ಣಿನ) ಪ್ರತಿಮೆಗಳೊಡನೆ ಸಾಕಷ್ಟು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಲುತ್ತವೆ. ಕರ್ಣಾಟ ಹಾಗೂ ಸಿಂಧೂತೀರದ ಈ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ (ವ್ಯಾಪಾರ-ವ್ಯವಹಾರ) ಸಂಬಂಧವು ಇರಬೇಕೆಂದು ಇದರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇರಾಣದತ್ತಣದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪಾನ ಪಾತ್ರೆಗಳು ಪಿಕ್‌ಲಿಹಾಳದಲ್ಲಿ ದೊರೆತುದನ್ನು ಡಾ. ಸಾಂಕಳಿಯಾ ಸಹ ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆ. ಇರಾಣದತ್ತಣದಿಂದ ಬಲೂಚಿಸ್ತಾನ, ಸಿಂಧದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ, ಗುಜರಾತದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕರ್ಣಾಟದ ಕಡೆಗೆ ಈ ಜನವು ಬಂದಿರಬೇಕೆಂದು ಡಾ. ಅಲ್ವಿನ್ ಇವರ ಅಂದಾಜಿದೆ.

ಈಗ ಇರುವ ಪ್ರಶ್ನೆ: ಅನು-ಮಾನ, ಅಂದಾಜಿಗೆ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಸಂ-ಗತಿಗಳು ದೊರೆತಿ-ರುವಾಗ ಸಾಂಕಳಿಯಾ ಹೇಳುವಂತೆ ಪೂರ್ಣಸತ್ಯದ ಹತ್ತಿರ ಬರುವ ವರೆಗೆ ಅಥವಾ ಬಂದವೆಂದು ಎನಿಸುವ ವರೆಗೆ ಈ ಅಂದಾಜಿಗೆ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲವೇ? ಈ ಪ್ರಯತ್ನವೇ ತಪ್ಪೇ? ಅಥವಾ ಡಾ. ಅಲ್ವಿನ್ ಅವರ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನಿತ ಸತ್ಯದ (hypothesis) ಆಧಾರದಿಂದ ಟೀಕೆ, ವಿಮರ್ಶೆಗಳ ಅಗ್ನಿವ್ಯ ಸ್ವಾಗತಿಸುತ್ತ ಹಾಗೂ ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣ ಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡುತ್ತ ಸಾಗುವ ಈ ದಾರಿಯಿಂದ ವಾಸ್ತವ, ಸತ್ಯದ ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಇರುವುದೇ? ಯಾವುದು ವ್ಯವಹಾರ್ಯ? ಹೆಚ್ಚು ಉಪಯುಕ್ತ?

ನನಗೆ ತಿಳಿದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಡಾ. ಸಾಂಕಳಿಯಾ ಅವರು ಹೇಳುವ ದಾರಿ, ತೀರ ಅಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಹಾಗೂ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನದ ಮಾನಸಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ತೀರ ವಿಪರೀತವಿರುವುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಸಾಂಕಳಿಯಾ ಹೇಳುವ ಹಾಗೆ, ಈ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮುಂದೂಡುವುದಕ್ಕೆ ಮಿತ್ರಿಯು ಯಾವುದು? 'ಉತ್ಪನ್ನದಲ್ಲಿ ಲಿಖಿತ ಆಧಾರಗಳು ದೊರೆಯಬೇಕು, ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಅಪೇಕ್ಷೆ, ಅಶ್ವಯುಗದ ಅವಶೇಷಗಳ ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ತೀರ ವ್ಯರ್ಥವಿದೆ! ಲಿಪಿಯು, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಉಚ್ಚಪಾಠಗಳ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳನ್ನು ಯಾವ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿಟ್ಟಿದ್ದಿತೋ ಇನ್ನೂ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ! ಆದ ಕಾರಣ, ಲಿಪಿಯ ಅಭಾವದಲ್ಲಿ ಈಗ ದೊರೆತ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅವಶೇಷಗಳ ಬಲದಿಂದಲೇ ಆ ಜನವು ಯಾರು, ಯಾವ ಭಾಷೆಯವರು ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಬೇಕಾದುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾನವರ ಎಲುವುಗಳ ಆಕಾರ ಅಳತೆಯಿಂದ ಆ ಜನವು ಯಾವ ಪಂಗಡಕ್ಕೆ ಸೇರಿರಬಹುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವಾಡಿಕೆಯಿದೆ. ಈ ವಿಮರ್ಶೆಯಿಂದ ಈ ಉತ್ಪನ್ನಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಎಲುವುಗಳು ತಮಿಳು ದೇಶದ ಆದಿತ್ಯನಲ್ಲೂ-

ರಿನ ಪುರಾತನ ಎಲುವುಗಳನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ತಜ್ಞರು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ, ಈ ಜನ ತಥಾಕಥಿಕ 'ದ್ರಾವಿಡ' ಎಂಬ ವರ್ಗದವರಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಅನುಮಾನ ಹೊರಡುತ್ತದೆ.

ಮಾನವನ ಅಂತರಂಗಸ್ಥ ಭಾವಬುದ್ಧಿಯು, ಏನೊಂದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಮಾನಸಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರೊಳಗಿಂದಲೇ ಆಧುನಿಕ Gestalt (ಅಂದಾಜಿನ ಆಕೃತಿ) ಸೂತ್ರವು ಒಂದು, ಈಗ ಸುಮಾರಾಗಿ ಸರ್ವಮಾನ್ಯವಾಗಿದೆ. ಮೊದಲಬಾರಿ ವ್ಯಕ್ತಾದಿಗಳು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುವುದು ಅಥವಾ ಮನಸ್ಸು ಅದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಇಡಿಯಾಗಿ; ಬೊಡ್ಡೆ, ಕೊಂಬೆ, ಎಲೆ ಹೀಗೆ ಬಿಡಿ ಬಿಡಿ ಭಾಗದಿಂದ ಇಡಿಯದರ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಶಿಕ್ಷಣಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಸಹ ಈಗ ಈ ಸೂತ್ರದಂತೆ ಪಾಠ ರಚನೆಯಾಗತೊಡಗಿವೆ. ಜಗತ್ತಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭಾರತ, ಭಾರತದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತ, ಪ್ರಾಂತದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆ... ಹೀಗೆ ಇಡಿಯದರ ಅನುಸಂಧಾನದಲ್ಲಿ ಅದರ ವಿಭಾಗದ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಸುವ ಕ್ರಮವು ಆಚರಣೆಗೆ ಬರತೊಡಗಿದೆ. ಮೊದಲು ಒಂದು ಸ್ಥೂಲ ಇಡಿಯ ಚಿತ್ರವು ಮನದಲ್ಲಿ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಅದರ ವಾಸ್ತವತೆಯು ಅದರ ಭಾಗ-ವಿಭಾಗದ ವಿಶೇಷ ಪರಿಚಯ, ಪರೀಕ್ಷಣದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. 'ಪೂರ್ಣ-ಸತ್ಯ' ಎಂಬುದು ಆದರ್ಶ; ಆಕಾಂಕ್ಷೆ, ಈ ಸತ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಬಯಸುವವರಿಗೆ, ಆಧುನಿಕರ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಪದ್ಧತಿಯು ಈ ಅನುಮಾನಿತ ಸತ್ಯದ ದಾರಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ದಾರಿ ಅಂತರ್ಜ್ಞಾನ-ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನದ್ದು.

ಇದು ನಿಜವಿದ್ದರೆ, ಸಾಂಕಳಿಯಾ, ಅಲ್ಪಿನ್ ಇವರಂತೆ, ತಮ್ಮ ಒಂದು ಅನುಮಾನಿತ ಸತ್ಯವನ್ನು ವಿಚಾರ ವಿಮರ್ಶೆಗಾಗಿ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಮುಂದೆ ಇರಿಸಲು ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿರುವ ಕಾರಣವೇನು? ತನ್ನ ಅಂತರ್ರಾಮಿ ತೋರಿದ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಅನುಮಾನಿತ ಸತ್ಯದ ಆಶ್ರಯದಿಂದಲೇ ಮಾನವನ ಹಂತ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಈವರೆಗಿನ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾನೆ. ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾದಿಗಳ 'ಸತ್ಯ'ಗಳಿಂದ ಮಾನವ ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಜಾತಿ, ಮತ, ಪಂಥೀಯ ಮೇಲು ಕೀಳಿನ ಭಾವ ಬೆಳೆದಿದೆ. 'ಅನುಮಾನಿತ ಸತ್ಯ'ವನ್ನು ವಾಸ್ತವಸತ್ಯವೆಂದು ಬಗೆವ ಮೋಹ ಅಥವಾ ಮೂರ್ಖತನವು ಮಾತ್ರ ತನ್ನಿಂದ ಸಂಭವಿಸದಿರುವ ಮೈತುಂಬ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯು, ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಿಗೆ ಅತ್ಯವಶ್ಯ. ಫಿಳಿಹಾಳ ವರದಿಯಲ್ಲಿ, ಸಂತೋಧನ ಪದ್ಧತಿಯ ಬಗೆಗೆ, ಮೊದಲು ಚರ್ಚೆಗೆ ಇಳಿಯದೆ ಅಲ್ಪಿನ್ ಅವರಿಗೆ, ಬೂದಿಗುಡ್ಡಗಳ ಸಂತೋಧನದ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಮೀಕ್ಷಾ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಎನಿಸಿದ್ದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ನಾವು ಅನುಮಾನಿತ ಸತ್ಯದ ಆಧಾರ ಪಡೆವಲ್ಲಿ (building up of hypothesis) ಯಾವ ಅಪರಾಧವೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ತೋರಿದೆ. ಇವು ಅಗತಕ್ಕಾಗಿ ಅಗತಗಳಲ್ಲ. ಮಾನವಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸ್ಥಿತಿಗಳ ಪುನರ್ನಿರ್ಮಿತಿಯಿಂದ, ನಾವು ಈವರೆಗೆ ನಡೆದು ಬಂದ ದಾರಿಯನ್ನು ಅರಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಅಗತಗಳು ಒಂದು ಸಾಧನ. ದೊರೆತ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಶಕ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟು ಪೂರ್ಣವಾದ ಒಂದು ತತ್ಕಾಲೀನ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಮರಳಿ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು (as complete cultural historical reconstruction as our evidence permit),

ಈ ಬಗೆಯ ಸಂಶೋಧನಗಳ ಗುರಿಯಾಗಿದೆ. ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯ ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ‘... ancillary discipline of ethnology, study of place names, and comparative religion.....’ ಅನುಷಂಗಿಕವಾದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಾಧನೆಗಳ ನೆರವನ್ನು ಪಡೆವಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆಗೆಯಲಾಗದು, ಎಂಬುದನ್ನು ಡಾ. ಅಲ್ವಿನ್ ತಮ್ಮ ಅಭ್ಯಾಸ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ತೋರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಡಾ. ಸಾಂಕಳಿಯಾ ಅವರು ಈ ಬಗೆಯ ಲೇಖನದ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡದೆ ಇಲ್ಲ; ತಮ್ಮ ಒಂದು ಅನುಮಾನಿತ ಸತ್ಯದ ಆಧಾರದಿಂದ, ಹಿಂದೆ ಒಂದೆರಡು ಬಾರಿ ಈ ತಥಾಕಥಿತ ‘ದ್ರಾವಿಡ’ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡದಿದ್ದೂ ಉಂಟು! ಇದು ನಿಷ್ಫಲ ಪ್ರಯತ್ನವಿರುವುದಾಗಿ ಈಗ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ! ಗುಜರಾತಿನಲ್ಲಿ, ತಥಾಕಥಿತ ದ್ರಾವಿಡ ಪ್ರಭಾವ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನಲು 1956ರವರೆಗೆ ಹ್ಯಾಮೆಂಡೋರ್ಫರ ದ್ರಾವಿಡಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹೇಳಿ, ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ತಪ್ಪು ಎಂದು ವಾದಿಸಿದ ಸಾಂಕಳಿಯಾ, ಈಗ ‘ಅನುಮಾನಿತ ಸತ್ಯ’ವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವಸರ ಈಗಲೇ ಬೇಡ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದಾರೆ! ಭಾಷೆಯಿಲ್ಲದ ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ, ಎಂಬುದು ನಿಜವಿದ್ದರೆ ಈಗ ದೊರೆತಿರುವ 4000 ವರುಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ದನ-ಕುರಿಗಾರರಿಗೂ ಒಂದು ಭಾಷೆ ಇರಲೇಬೇಕು. ಒಂದು ಭಾಷೆಯು ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿ, ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಷೆ ಬಂದರೂ, ತತ್ಪೂರ್ವದ ಭಾಷೆಯ ಅವಶೇಷ ಹಾಗೂ ಪರಿಣಾಮಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತವಾದ ಒಂದೂ ಭಾಷೆ ದೊರೆಯಲಾರದು, ಎಂದು ತುಲನಾತ್ಮಕ ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರೂ, ಸಮಾಜ ಮಾನಸಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರೂ ಕಂಡುಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಸುಳ್ಳಲ್ಲವಾಗಿದ್ದರೆ ಆರೈವೂ ಕಂದಮಿಳು ಮತ್ತು ಆಸ್ಟ್ರೋಲೈಡ್ ಈ ಎರಡು ಭಾಷಿಕರೇ ಇದ್ದುದಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗಿರುವುದರಿಂದ 4000 ವರುಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಈ ವಸತಿಯ ಜನ, ಈ ಎರಡರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಇರಬೇಕು ಅಥವಾ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಅಜ್ಞಾತ ನೂತನ ಭಾಷೆ ನಷ್ಟವಾಗಿರಬೇಕು. ಅದರ ಸಂದೇಹ ಇನ್ನೂ ಯಾರಿಗೂ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಆಸ್ಟ್ರೋಲೈಡ್ ತೀರ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಜನ ಎಂದು ತಜ್ಞರೇ ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದಕಾರಣ, ಈ ಕಂದಮಿಳ ಪಳೆ, ಪಟ್ಟಿ, ಪಾಡಿಗಳ ಮೂಲಿಗರೆ ಆ 4000 ವರುಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ದನಗಾರ ವಸತಿಯವ-ರಿರಬೇಕು ಎಂಬ ಈ ಅನಿವಾರ್ಯ ಅನುಮಾನ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಈ ವಿಧ್ವಾಂಸರು ಒಪ್ಪದಿರಲು ಕಾರಣವೇನು? ಗುಜರಾತಿನ ಶಾಸನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪುರಾತನ ಸ್ಥಳನಾಮ ಹಾಗೂ ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮಗಳನ್ನು ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಡಾ. ಸಾಂಕಳಿಯಾ ಒಂದು ಅಭ್ಯಾಸಪೂರ್ಣ ಪ್ರಬಂಧ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ.⁸

ಗುಜರಾತಿಯಲ್ಲಿ ಊರು, ಪಟ್ಟಿ>ಹಟ್ಟಿ, ಪಾಡಿ>ವಾಡಿ, ಪಳೆ>ವಳಿ ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಗ್ರಾಮನಾಮಗಳು ಇರುವುದಾಗಿ ಅವರ ಪ್ರಬಂಧದಿಂದಲೇ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಆಲ್ಠೂದೇವ-ದೇವಿಯರು, ಜಾಲ್ಠ (ಜಲ್ಠಣ) ದೇವ-ದೇವಿಯರು, ಕಾಲ್ಠ (ಕಲ್ಲ) ಇತ್ಯಾದಿ ಹೆಸರು ಉಂಟು! ಆದರೂ ಇವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ, ಅವರ ಗುರ್ಜರ ದೇಶವು ದ್ರಾವಿಡಕ್ಕೆ ದೂರವಂತೆ! ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಅದು ಇರುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿದೆ. ಆದರೆ, ಗುಜರಾತ ಮಾತ್ರ ದ್ರಾವಿಡಸೋಂಕಿನಿಂದ ಮುಕ್ತವಿದೆ; ‘ಡಾ. ಸಾಂಕಳಿಯಾ ಅವರ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಸರಿಯಲ್ಲ’ ಎಂದು ಲೇಖಿ ಬರೆದು ಆಗಿದೆ. ಸ್ಥಳನಾಮ, ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮಗಳು

ಕರ್ಣಾಟದ ಛಾಪಿನವು ಇವೆ. ಪುರಾತನ ಲಾಟ-ಕರ್ಣಾಟ-ಮಾರ್ಪಾಟಗಳಲ್ಲಿ ಏಕಾತ್ಮಕ ಜನಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿದ್ದುದರ ಆಧುನಿಕ ಅವಶೇಷಗಳು ಇವು' ಎಂದು, ಶಂ.ಬಾ. ಜೋಶಿ 'ನವಭಾರತ' (ಮುಂಬೈ) ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದರೂ, ಅದನ್ನು ಖಂಡಿಸಲು ಸಾಂಕಳಿಯಾ ಅಂದು ತಮಗೆ ಅನುಕೂಲವೆನಿಸಿದ ಡಾ. ಹ್ಯಾಮಂಡೋರ್ಫರ ಸಂಶೋಧನದ ಆಧಾರವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹೇಳಿದರು! ಹ್ಯಾಮಂಡೋರ್ಫರ ಮತದಂತೆ 'ದ್ರಾವಿಡರು' ಎಂಬವರು ಉತ್ತರದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಬಂದೇ ಇಲ್ಲ. ದಕ್ಷಿಣದಿಂದ ಉತ್ತರದ ಕಡೆಗೆ ಹೋದ ಹಾಗೆ, ಕೆಲವೊಂದು ಅವಶೇಷಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ, ಹ್ಯಾಮಂಡೋರ್ಫ ಅಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದರು. ಆ ಸಿದ್ಧಾಂತದಂತೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಹಾಗೂ ಗುಜರಾತಗಳು ಆ ತಜ್ಞರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ, ದ್ರಾವಿಡ ಕಲಂಕದಿಂದ ಮುಕ್ತವಿರುವ ಪ್ರಾಂತಗಳು ಆಗುತ್ತವೆ.

ಆದರೆ, ಸಾಂಕಳಿಯಾ ಅವರು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ 'ಅನುಮಾನಿತ ಸತ್ಯ'ವು ವಾಸ್ತವತೆಯ ಆಧಾರವಿಲ್ಲದ ಕೇವಲ ಒಂದು ತರ್ಕ ಎಂದು ಈಗ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ! ರೇಡಿಯೋ ಕಾರ್ಬನ್ ಟೆಸ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹ್ಯಾಮಂಡೋರ್ಫ ಶೋಧಿಸಿರುವ ಅವಶೇಷಗಳು ಕ್ರಿಸ್ತಪೂರ್ವ 1000 ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನವು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ, ಎಂದು ಭೌತಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು! ಆದರೆ ಸಾಂಕಳಿಯಾ, ಅಲ್ಟಿನ್ ಪ್ರಭೃತಿಗಳ ಇತ್ತೀಚಿನ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಅವಶೇಷಗಳು ಕ್ರಿಸ್ತಪೂರ್ವ 2000 ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಆಚೆಯವೆ ಆಗಿವೆ! ಅದರಿಂದ ಸಾಂಕಳಿಯಾ ಅವರಿಗೆ ಹ್ಯಾಮಂಡೋರ್ಫ ಪ್ರಣೀತ ದ್ರಾವಿಡಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಕೈಬಿಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿತು! ಆದರೆ, ಅವರಿಗೆ, ಡಾ. ಅಲ್ಟಿನ್ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಒಪ್ಪುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮದೇ ಆದ ವಿಧಾಯಕ ಸ್ವರೂಪದ ಒಂದು ಅನುಮಾನಿತ ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೂ ಅವರು ಇಲ್ಲ! 'ಈ ಅವಶೇಷಗಳು ಯಾವ ಜನದವು' ಎಂಬುದರ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡುವ ಅವಸರ ಈಗಲೇ ಯಾತಕ್ಕೆ? ಎಂಬ ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ! ಪ್ರಾಚೀನ ಗುಜರಾತಿನ ಸ್ಥಳನಾಮ ಹಾಗೂ ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮಗಳ ಅಭ್ಯಾಸದ ಆ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸಾಂಕಳಿಯಾ ಅವರು ತಥಾಕಥಿತ ದ್ರಾವಿಡದ ಬಗೆಗೆ ತಾಳಿರುವ ಮನೋಭಾವವು ಎಂತಹದು ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅರಿಯುವುದು ಲೇಸು:

'...while Gujarat on account of its proximity to the Northern Aryan culture has a predominance of its elements. However, some names and name-endings' as shown above do point to an earlier (?), Astro-Asiastic cultural phase in Gujarat. (P. 181).

ಗುಜರಾತಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ, ಡಾ. ಸಾಂಕಳಿಯಾ ಅವರಿಗೆ ಎಲ್ಲಿ ಒಂದೆಡೆಯಲ್ಲೂ ದ್ರಾವಿಡದ ಛಾಯೆಯ ಸಂಶಯ ಸೋಂಕಿಲ್ಲ! 'ಆಸ್ಟ್ರೋ ಏಶಿಯಾಟಿಕ್-ಕ್' ಅಂಶವೂ ಪ್ರಾಚೀನವೆ (?) ಎಂಬ ಸಂದೇಹ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಪ್ರಶ್ನೆಚಿಹ್ನೆ ಸೇರಿರಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಆ earlier ಪದದ ಮುಂದೆ! ಡಾ. ಸಾಂಕಳಿಯಾ ಅವರು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ತಾವು ಪ್ರಮಾಣಗಳೆಂದು ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಬಹಳ ಅಕ್ಷೇಪಾರ್ಹ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ! ಡಾ. ಸುನೀತಿ ಕುಮಾರ ಚಟರ್ಜಿಯವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳೆಂದು ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲ ವಾಕ್ಯಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ, ಡಾ. ಸುನೀತಿ ಕುಮಾರರ

ಹೆಸರಿನ ಸಂಬಂಧ ಜೋಡಿಸುವಲ್ಲಿ, ತಥಾಕಥಿಕ ದ್ರಾವಿಡ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ, ಅವರೂ ಡಾ. ಸಾಂಕಳಿಯಾ ಅವರಿಗೆ ಬೆಂಬಲಿಸುತ್ತಿಲ್ಲವಷ್ಟೇ? ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯಾಗುವಂತೆ ಏರ್ಪಾಟವಿದೆ! ಆದರೆ, ಸುನೀತಿ ಕುಮಾರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ, 'ದ್ರಾವಿಡ'ದ ಪ್ರಭಾವವು ತಳಪಾಯದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಒಂದೂ 'ದೇಸಿ' ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ! 'ಬಂಗಾಳಿ ಭಾಷೆಯ ಉದ್ಭವ ಹಾಗೂ ವಿಕಾಸ'ವನ್ನು ಕುರಿತ ಮಹಾಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅವರು ಬಂಗಾಳದೊಳಗಿನ ಕಂದಮಿಳ ಭಾಷೆಯ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ; ಆರ್ಯಪೂರ್ವ ಕಂದಮಿಳರ ಅಖಿಲಭಾರತೀಯ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಬಗೆಗೂ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಚಟರ್ಜಿಯವರ ಹೆಸರನ್ನು, ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳ ನಿರ್ವಚನದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳಲ್ಲಿ, ಡಾ. ಸಾಂಕಳಿಯಾ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಎತ್ತಿ ಹೇಳುವುದರೊಳಗಿನ ಚಾಕಚಕ್ಯದ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಕಾರ ನೋಡಿ: ಗುಜರಾತಿನಲ್ಲಿ 'ಪಲ್ಲಿ'ಗಳು ಹಲವು ಇವೆ. ಪಲ್ಲಿ>ವಲ್ಲಿ ಆದ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಕಂದಮಿಳ ಭಾಷೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವು, ಎಂದು ಸಿದ್ಧವಾದರೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಗುಜರಾತಿನ ಈ ವಸತಿಗಳ ಮೂಲಿಗರು, ಆರೈತರರು, ಕಂದಮಿಳ ಭಾಷಿಕರೇ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ, ಪಲ್ಲಿ>ವಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಆರೈತಭಾಷಾವರ್ಗದ ಪದಗಳು ಎಂದು, ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಕ್ರಮಪ್ರಾಪ್ತವಾದುದೆ ಆಗಿದೆ. ಡಾ. ಸಾಂಕಳಿಯಾ ಈ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿ ತೋರಿಸಿದ್ದುದರ ಮಾದರಿ ಇದು. 'ಪಲ್ಲಿ' (=ಪಳ್ಳಿ) ಈ ಪದಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತ 'ಪಲ್' ಈ ಆಖ್ಯಾತದಿಂದ ಸಾಧಿತ ಶಬ್ದವಾಗಿದೆ. ಹೋಗು-ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿರುವ, ಸಂಸ್ಕೃತ 'ಪಲ್' ಈ ಆಖ್ಯಾತವನ್ನು ಮೋನಿಯರ್ ವಿಲಿಯಮ್ಸ್ ಕೋಶವು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತದೆಂಬ ಉಲ್ಲೇಖ ಡಾ. ಸಾಂಕಳಿಯಾ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ, ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತೇತರ ಪದಗಳ ಕಡೆಗೆ ವಾಚಕರ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುವ ತತ್ಪರತೆಯನ್ನು ಈ ಕೋಶಕಾರರು ಹಲವೆಡೆಗೆ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಪ್ರದಾಯವಂತ ಸಂಸ್ಕೃತ ವೈಯಾಕರಣಿಗಳು, ಆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದ ಸಂಸ್ಕೃತೇತರ ಪದಗಳ ಸಾಧುತ್ವವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲು ಕೃತ್ರಿಮ ಆಖ್ಯಾತಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವಾಡಿಕೆಯಿತ್ತು. 'ಆಖ್ಯಾತ ಜಾತಾನಿ ನಾಮಾನಿ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಂತೆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ನಾಮಪದಕ್ಕೂ ಆಖ್ಯಾತವು ಇರಬೇಕು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಹಲವು ಕಲ್ಪಿತ ಆಖ್ಯಾತಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತಿವೆ. ಸಂಶೋಧಕರು ಇದನ್ನು ಈಗ ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ, 'ಪಲ್ಲಿ' ಇದು ಎಲ್ಲ ಕಂದಮಿಳ ಭಾಷಾಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ಪದ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮೂಲದ ಆಖ್ಯಾತವಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ, ಮೊ. ವಿ. ಈ ಕೋಶಕಾರನು 'ಪಲ್' ಆಖ್ಯಾತವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಅಲ್ಲಿಯೇ 'invented after 'ಪಲ್' probably to explain the following words' ಎಂದು ಓದುಗರಿಗೆ ಇದರ ಇತ್ಯರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲು, ವಿಚಾರ ಮಾಡಲು ಕೊಟ್ಟ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ವಾಕ್ಯವನ್ನೇ ಎತ್ತಿ ಹೇಳಲು, ಸಾಂಕಳಿಯಾ ಮರೆತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ! Sanskrit Language ಎಂಬ ವಿದ್ವಾನ್ಮಾನ್ಯ ಗ್ರಂಥ ಬರೆದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೇತಿಹಾಸಜ್ಞ ಟಿ. ಬರೊ ಪಲ್ಲಿ, ಪಟ್ಟಿ, ಪಾಡಿ, ಪಟ್ಟಣ ಇವು ಕಂದಮಿಳ ಭಾಷೆಯವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಡಾ. ಸಾಂಕಳಿಯಾ ಅವರು, ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಇವನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳೆಂದು ತೋ-

ರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ! ಪಲ್ಲಿ, ಪಟ್ಟಿ, ಪಾಡಿ, ಪಟ್ಟಣ ಇವನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತವೆಂದು ಕಾಣುವ ಸಾಂಕಳಿಯಾ ಅವರಿಗೆ, 4000 ವರುಷದ ಹಿಂದಿನ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ, 'ಪಟ್ಟಿ' 'ಪಾಡಿ'ಯ ಕಂದಮಿಳ ಮೂಲಿಗ ದನಗಾರರ ಕುರುಹುಗಳು ಇದ್ದುದು ಕಾಣದಿದ್ದರೆ ಸೋಚಿಗವಲ್ಲ.

ಆದರೆ, ಡಾ. ಅಲ್ವಿನ್ ಅವರಿಗೆ, ಪಿಕಳಿಹಾಳ ಉತ್ಪನ್ನದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಅವಶೇಷಗಳು ಕಂದಮಿಳು ಜನರದೆಂದು ತೋರಿವೆ. ಈ ಭಾಗದ ಬೂದಿಯ ಗುಡ್ಡಗಳ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಪರೀಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ, ಈ ಬೂದಿಯು ಆಕಳ ಸಗಣೆಯದೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಬಲದಿಂದ 4000 ವರುಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಇಲ್ಲಿ ವಲಸೆ ಮಾಡಿದ ಜನಗಳು, ಪ್ರಾಮುಖ್ಯದಿಂದ ದನಗಾರ-ಕುರುಂಬಿಕೆಯ ವೃತ್ತಿಯಾಗಿದ್ದವು ಎಂಬ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಜನ ಹಾಲುಕರೆವ ಕಲೆಯನ್ನು ಬಲ್ಲವರಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸುವ ಕುರುಹುಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಈ ಜನವು ಉತ್ತರದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇರಾಣದತ್ತ ದೊರೆವ ಪಾನಪಾತ್ರೆಗಳಿಂದಾಗಿ, ಆ ಭಾಗದೊಡನೆ ಇದ್ದ ಸಂಬಂಧದ ಬಗೆಗೆ ಸಂಕಳಿಯಾ ಸಹ ಶಂಕಿಸಲಾರರು. ಲೋಥಾಲ (ಗುಜರಾತ್) ಅಗತದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಕಾರದ ಮಣ್ಣಿನ ಪಾತ್ರೆಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಮೇಲ್ಕರತಿಯ ಒಂದು ಬಗೆಯವು ಹರಪ್ಪಾದ ಅವಶೇಷ ಹೋಲುತ್ತವೆ. ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಕಾರದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪಾತ್ರೆ ಪಿಕಳಿಹಾಳದ ಕಡೆಗೆ ದೊರೆವ ಅವಶೇಷಗಳ ಬಗೆಯವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಆದುದರಿಂದ, ಈ ಜನವು ಇರಾಣ-ಬಲೂಚಿಸ್ತಾನ-ಗುಜರಾತ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಬೇಕೆಂದು ಡಾ. ಅಲ್ವಿನ್ ಅವರ ಅನುಮಾನವಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಶಾಖೆ ಸಿಂಧೂ ಪಂಜಾಬದತ್ತಣಿಂದ ಈ ಮೊದಲೆ ಬಂದಿರುವ ಶಕೃತೆಯೂ ಇದೆ. ಈ ಜನ, ಇರಾಣದಿಂದಲೇ ಬಂದರೂ, ಅಥವಾ ಇಲ್ಲಿಯ ಮೂಲಿಗರೆ ಇದ್ದು ಇರಾಣದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದಿತೆಂದು ಇದು, ಪ್ರಸ್ತುತ ಚರ್ಚೆಯ ಪರಿಮಿತಿಯ ಹೊರಗಿನ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯವಲ್ಲದ ಪಟ್ಟಿ, ಪಾಡಿ ಈ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಯಾವ ಜನದಿಂದ ರೂಢಿಗೆ ಬಂದುವೋ ಆ ಜನ-ಆ ಮೂಲಿಗರು, ಆರ್ಯಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಪಂಜಾಬ-ಸಿಂಧದ ವರೆಗೂ ವಸತಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಏಕೆಂದರೆ, ಈ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಇವೆ. ಗುಜರಾತವೂ ಇದಕ್ಕೆ ಅಪವಾದವಿಲ್ಲ. ತುಲನಾತ್ಮಕ ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಹೇಳುವಂತೆ ಈ ಜನ ಉತ್ತರದ ಕಡೆಯಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಾಪಥಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಲೇಬೇಕು. ಕರ್ಣಾಟಕಕ್ಕೆ ಬಂದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರವಾಹಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು, ಕಾಶ್ಮೀರ ಪಂಜಾಬ ಮಾಳವಾ ಮಧ್ಯಭಾರತದತ್ತಣಿನ ಸ್ಮೃತಿಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ, ಇನ್ನೊಂದು, ಹಿಂಗುಲಜ (ಕೊಟ್ಟಿರಿ) ದ್ವಾರಕಾ, ಸೋಮನಾಥ ಲಾಟದ ಸ್ಮೃತಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದೆ. ಮೂರನೆಯದು ಧರ್ಮಾರಣ್ಯ, ಮಗಧ, ವಂಗದತ್ತಣಿಂದ ವಂಗಿ (ಪಳು) ನಾಡಿನೊಳಗಿಂದ ಕರ್ಣಾಟಕಕ್ಕೆ ಬಂದ ನೆನಹುಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ಪಟ್ಟಿಪಾಡಿ ನಾಡಿನ ಮೂಲಿಗರ ವಿಕಾಸಕ್ರಮವನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾಡಿದ ಸಮೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಈ ಪ್ರಬಂಧದ ಎರಡನೆಯ ಭಾಗವು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ನಾಡವರ ನುಡಿವಳಿ-ನಡವಳಿಯು ಆಕೃತಿ ಪಡೆದು ಅವು ದೃಢಮೂಲವಾಗ ತೊಡಗಿದ ವರೆಗಿನ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆಯು ಪ್ರಸ್ತುತ ಪ್ರಬಂಧದ ಗುರಿಯಾಗಿದೆ.

ಜೀವನ ಮತ್ತು ಭಾಷೆ, ಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇವು ಒಂದರೊಳಗೊಂದು ಹೆಣೆದುಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ, ಒಂದು ಜನದ ಗತಕಾಲದ ಜೀವನ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ,

ಅವರ ಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ಸಮೀಕ್ಷೆಯು ಅನಿವಾರ್ಯವಿದೆ. ಭಾಷೆಯು, ಮೊದಲು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿದುವು. ಬಳಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೂ ಭಾಷೆಯ ಆಕೃತಿಯ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಮಾಡುವುದುಂಟು. ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇವೆರಡೂ ಕೆಲವೊಂದು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಂತಗಳ ವರೆಗೆ, ಮೊದಮೊದಲು, ತೀರ ಅಭಿನ್ನವಿರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ, ರೂಪಕ, ಉಪಮಾನದ ಹಂತದ ಬಳಿಕ ಭಾಷೆಯು ಸಂಕೇತಾತ್ಮಕವಾಗತೊಡಗುತ್ತಲೆ ಎರಡಲ್ಲೂ ಅಂತರವು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಮಾನವನ ಅಂತರಂಗದ ವಿಕಾಸದೊಡನೆ, ಅವನ ಅಸ್ತಿತ್ವಭಾವವು ಆಕಾರ ಪಡೆಯತೊಡಗಿದಂತೆ ಸಂಸಾರ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಬೇಗಬೇಗ ಕ್ರಮಿಸುತ್ತದೆ ಅಥವಾ ಹೊರಗಿನ ಭಿನ್ನ ಭಾಷಿಕ-ಭಿನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪಂಗಡಗಳ ಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಎಂದರೆ ಮಾನವನ ಇರುವಿನ ರೀತಿ, ಆ ಇರುವಿಗೆ ಅನುಷಂಗಿಕವಾದ ಉಡುಪು-ತೊಡಪು, ವಸ್ತ್ರ-ಒಡವೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳೂ ಅವನ ಮೂಲಭಾಷೆಗಿಂತ ಬೇಗ ಬದಲಾಗುತ್ತವೆ. ಭಾಷೆಯ ಬೇರುಗಳು ವ್ಯಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜದ ಅಳವಾದ ಸುಪ್ತಚೇತನದಲ್ಲಿ ಪೋಷಣೆ ಪಡೆಯುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಆದುದರಿಂದ 'ಸಮಯ' ಬದಲಾಗಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಆವರಣ ಮಾರ್ಪಟ್ಟರೂ ಭಾಷೆಯ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಕಾಲಾವಧಿ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಗ್ಲೀಷಿನ ಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿ 'Thank you' ಎಂಬುದು ತುದಿನಾಲಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ಭಾರತೀಯ 'ದೇಸಿ'ಗಳ ಆಕೃತಿಯಲ್ಲಿ, ಈ ಉಪಕಾರ ಸ್ಮರಣೆಯ ಸಾಂಕೇತಿಕ ವಿಧಿಸೂಚಕ ಔಪಚಾರಿಕ ಒಂದು ಪಡೆನುಡಿ ಇಂದಿಗೂ ತಲೆದೋರಿದುದು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ!

ತುಲನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಮಾರ್ಪಡುವಷ್ಟು ಬೇಗ, ಭಾಷೆಯ ಮೂಲ ಆಕಾರವು ಬದಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ರೂಪವು ಬದಲಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಷೆಯೂ ಬರಬಹುದು. ಆದರೂ, ಹಿಂದಿನ ಭಾಷೆಯ ಅವಶೇಷಗಳೆ ಇಲ್ಲದೆ ಹೊಸಭಾಷೆಯು ಅಲ್ಲಿ ತಲೆದೋರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕೆಲವೊಂದು ಸ್ಥಳನಾಮ, ದೇವತಾಸ್ವರೂಪದ ಮೂಲ ಪಡಿಯಚ್ಚು ತೀರ ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕಡೆಗಣಿಸಲ್ಪಡುವ ಹಳೆಯ ಎಡೆಗಳ ನಾಮಸಂಕೇತಗಳು ಹೊಸಭಾಷೆಯ ತಳದಲ್ಲಿ-ಮರೆವಿನ ಆಳದಲ್ಲಿ, ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿಯುವುವು. ಪಾಪದ ಭೀತಿಯಿಂದಾಗಿಯೂ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ನಡವಳಿಯಲ್ಲಿ, ದೇವತಾಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಮೊದಲತನವು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಜೈನರಲ್ಲಿ ಶ್ವೇತಾಂಬರ ಪಂಥವು ಹುಟ್ಟಿದರೂ ನಿರ್ಗುಂಧಿ ದಿಗಂಬರ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಉಳಿಯದೇ ಇಲ್ಲ. 'ವೃಷಭ' ಅಥವಾ 'ವೃಷ್ಟಿ' ನಾಮಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ದನಗಾರ-ಕುರುಬಿಕೆಯ ಕಾಲದ ಮೂಲಾಧಾರ ಪ್ರತಿಮೆ ಗೋಮಾತೆ, ವೃಷಭೇಶ್ವರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ. ವ್ಯಕ್ತಪೂಜೆ ಮಲೆ-ಅರಣ್ಯ-ವನ-ಮಾಳ-ಗುಡ್ಡ ಇವು ದೈವತಾವಾದುದು ದನಗಾರಿಕೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿಯೇ. ಮಾಳವನು ತುಪ್ಪದವಳು! ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಜೊತೆಗೆ 'ವಸಂತ ಲಕ್ಷ್ಮೀ!' 'ವನರಾಜ ಲಕ್ಷ್ಮೀ' ಎಂದು ಸಂಸ್ಕೃತ ದೇವಿ 'ಕ್ಷೀರಾಬ್ಧಿ ಪುತ್ರಿ!' ಧ್ಯಾನಿಸಿ ನೋಡಬೇಕು. 'ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀ' ಇದು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಿಕರ ಹೆಸರಾದರು ಈ ಹಾಲಮ್ಮನ ಅಂತರ್ಗತ ಲಕ್ಷ್ಮಿ-ಲಾಂಛನ-ಲಕ್ಷಣ ತುಪ್ಪದ ಮಾಳವನಿಂದ ಬೇರೆಯಿಲ್ಲ! 'ಹಟ್ಟೀ'-ಹಬ್ಬವು 'ವಸು'

ದ್ವಾದಶಿಯ ಗೋಪೂಜೆಯಿಂದ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಮರುದಿನದ ಹೆಸರು ಧನ (>ದನ) ತ್ರಯೋದಶಿ! ಈ ಹಬ್ಬದಲ್ಲಿ ಆಕಳ ಸೆಗಣಿಯಲ್ಲಿ 'ಗೋಕುಲ', 'ಪಾಂಡವರು', ಗೋವರ್ಧನ ಪರ್ವತಾದಿ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಪೂಜೆ ನಡೆಯುವುದು, 'ಗೋ ಕ್ರೀಡನ' ದನಗಳ ಪೂಜೆ ಮೆರವಣಿಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ. 'ಗೋ-ಧನ'ದ ಸಮಯ ಬದಲಾಗಿ, ಸುವರ್ಣ-ನಾಣ್ಯದಿ 'ಧನ'ವೆನಿಸತೊಡಗಿದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೀದೇವಿ-ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಪೂಜೆ; ನಡೆಯುವುದು, ದೀಪೋತ್ಸವವು ಈಗ ನಡೆಯುವುದು. ಈ ಉತ್ಸವವು ನವರಾತ್ರಿಯಿಂದಲೇ ನಿಜವಾಗಿ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಮಾನಾಮಿಯಂ ದೀವಳಿಗೆಯಂ' ಮಾಡುವ ನಡವಳಿಯ ಸಂಯುಕ್ತ ಉಲ್ಲೇಖವು ಪಂಪನಲ್ಲಿದೆ, ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ 'ಸಂತ ಸಜ್ಜನ ಯೇತೀ ಘರಾ, ತೋಚಿ ದಿವಾಳಿ-ದಸರಾ' ಎಂಬ ಗಾದೆಯುಂಟು. ದೀಪಾವಳಿಯ ದೀಪೋತ್ಸವದ ಪ್ರಕಾರವು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೂ ಬೇರೆ ಬಗೆಯದು ಇರಬೇಕೆಂದು ಡಾ. ಅಲ್ವಿನ್ ಅವರಿಗೆ ತೋರಿದೆ. ದನಗಾರರ ಹಟ್ಟಿ; ದೊಡ್ಡಿಗಳ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೆ ಪುರಾತನ ಬೂದಿಯ ದಿನ್ನೆ-ಮರಡಿಗಳು ಇರುವುದಾಗಿ ಅವರು ಕಂಡುಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಇಷ್ಟು ಬೂದಿಯು ಒಂದೊಂದು ಕಡೆ ಹೇಗೆ? ವಾರ್ಷಿಕ (ಸೆಗಣಿ ತಿಪ್ಪೆ) ಕಿಟ್ಟವನ್ನು ಸುಡುವ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ನಡವಳಿಯಿರಬೇಕೆಂದು ಅಲ್ವಿನ್ ಅವರ ಅಂದಾಜು ಇದೆ. ಗುಡ್ಡದಷ್ಟು ಕಿಟ್ಟ ಸುಡುವುದು ನಿಂತು, ಅದರ ಬದಲು ದೀಪೋತ್ಸವವು ರೂಢಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯು ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ. ಈ ಹಟ್ಟಿಯ ಹಬ್ಬವು-ದೀಪಾವಳಿ ನವರಾತ್ರಿ ಸಹಿತ ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯ ಸ್ವರೂಪದ ಹಬ್ಬವಿದೆ.

ಅರ್ಯಪೂರ್ವ ಜನವಸತಿ ಸೂಚಕ ಪಟ್ಟಿ-ಪಾಡಿಯ ನೆನಪನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವ ಈ ಬಗೆಯ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ದಕ್ಷಿಣಾಪಥದಲ್ಲಂತೂ ಸರಿಯೆ, ಉತ್ತರದಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆ. ಈ ಜನ ಉತ್ತರದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಬಂದರೆಂಬುದರಿಂದ ಅವುಗಳೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಚೀನವಿರಬೇಕು. ಆದರೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷಿಕ ಆರ್ಯರು ಬಂದ ಬಳಿಕ, ಉತ್ತರಾಪಥವು 'ಆರ್ಯವರ್ತ'ದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟ ಬಳಿಕ ಅಲ್ಲಿ ನೂತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನೂತನ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ರೂಢಿಗೆ ಬಂದು, ಹಳೆಯವು ಮೂಲೆಗುಂಪಾಗಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ನಡವಳಿ ಹಾಗೂ ನುಡಿವಳಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವನವು ಪ್ರತಿಬಿಂಬವಾಗದ ಭಾಷೆ ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಒಂದೂ ದೊರೆಯಲಾರದು. ಮಾನವನು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬಾಳುವನಾದರೂ ಅವನು ವಿಹರಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಮನೋಲೋಕದ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ. ಮಾನವನು ಯಾವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿಯೇ ತೊಡಗಿರಲಿ, ಅವರ ಪ್ರೇರಣಾಕೇಂದ್ರವು ಅವನ ಭಾವಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಅಮೂರ್ತವೆನಿಸುವ ಭಾವಬುದ್ಧಿಯ ಮೂರ್ತರೂಪ ತಾಳಿ ನಡವಳಿ, ನುಡಿವಳಿಯ ರೂಪ ತಾಳುತ್ತದೆ. ಅದು 'ಕೃತಿ'ಯಾಗಿ ವಸ್ತುವಿಷಯದ ಆಕಾರ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಆದಕಾರಣ, ಮಾನವನಿರ್ಮಿತ ವಸ್ತು-ವಿಷಯಗಳ ಅರ್ಥವಾಗಲು ಅವನ ಭಾಷೆಯ ನೆರವು ಅನಿವಾರ್ಯವೆ ಇದೆ. ಉತ್ಪನ್ನನದಲ್ಲಿ ಮಾನವನ ಅವಶೇಷ, ಆತನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಹಾಗೂ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ವಸ್ತುಗಳ ಅವಶೇಷ ದೊರೆಯಬಲ್ಲವು. ಆದರೆ, ಇದು ಆತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಒಂದು ಸ್ಥೂಲ ಬಾಹ್ಯ ಅಂಗವು. ಆದಕಾರಣ ಒಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಇಡಿಯಾದ ಅರ್ಥಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯದ ಭಾಗದ ನೆರವು ಅತ್ಯವಶ್ಯವಿದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ, ವಿಚಾರಿಸಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ಬಲೂಚಿಸ್ತಾನದ ಹಿಂಗುಲಜಾ

ಕೊಟ್ಟಿರಿ, ಗುಜರಾತಿನಿಂದ ಕರ್ನಾಟದ ಕಡೆಗೆ ಬಂದುದಾಗಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುವ ಸಂಗತಿ ಮತ್ತು ಉತ್ಪನ್ನದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಅವಶೇಷಗಳ ಬಲದಿಂದ ಬಲೂಚಿಸ್ತಾನ-ಸಿಂಧ, ಗುಜರಾತಗಳ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟದ ಕಡೆಗೆ ಪುರಾತನ ವಲಸೆಗಾರರು ಬಂದರು ಎಂಬ ಡಾ. ಅಲ್ಲಿನರ ಅನುಮಾನಿತ ಸತ್ಯ; ಈ ಎರಡೂ ಮಾರ್ಗಗಳ ದಿಕ್ಕು ಸರಿಹೊಂದುತ್ತಿರುವುದು ಕೇವಲ ಕಾಕತಾಲೀಯನ್ಯಾಯವೇ? ಇತಿಹಾಸ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಡ-ಲಾಟರು, ಸಿಂಧರು ದಕ್ಷಿಣ ಸಿಂಧದಿಂದಲೇ ಇತ್ತ ಬಂದುದುಂಟು. ಗುಜರಾತಿನಲ್ಲಿ ಪಾಡಾ>ವಾಡಾ, ಪಟ್ಟಿ>ಹಟ್ಟಿ, ಪಟ್ಟಣ-ಪಲ್ಲಿ, ಊರು ಈ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಹೇಗೆ? ಗುಜರಾತಿನ ಹೇಮಚಂದ್ರನು 'ಗ್ರಾಮೇ ಊರುಃ', 'ಹಟ್ಟಿ ಗೃಹಭೇದೇ' ಎಂದು ಈ ಪದಗಳನ್ನು 'ದೇಶಿ' ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ; ಈ ಪದಗಳ ಅರ್ಥ ಆಗ ಮರೆತುದರಿಂದ ಅರ್ಥ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ! ಡಾ. ಸಾಂಕಳಿಯಾ 'ಊರು' ಈ ಪದವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೂ ಹಿಡಿದಿಲ್ಲ! ಗುಜರಾತಿನಲ್ಲಿ 'ಅಲ್ಲರೂಕ' ಹೆಸರಿನ ಸ್ಥಳನಾಮ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ!

ಪುರಾತನ ಕರ್ನಾಟ-ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ-ಗುಜರಾತಗಳ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯ ಅರ್ಥವಾಗಲು, ಇಂದಿನ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಮೇರೆಗಳನ್ನು ಮರೆತು ತಟಸ್ಥಭಾವದಿಂದ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಾಗುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣಾಪಥದ ಅರಿಯಲಾಗದವಾಗುವ ಮೊದಲು ಇಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರವಿರಲಿಲ್ಲ! ಅದರಂತೆ 'ಗುಜರಾತ' ನಾಮವೂ ಆಗಂತುಕ! ಗುಜರ ಎಂಬ ಪರಕೀಯರು, ಆರನೆಯ ಶತಕದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮುಂಚೆ ಈ ನಾಡಿಗೆ ಗುಜರ ಹೆಸರೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಬಹು ಸಂಖ್ಯೆ ಸಂಶೋಧಕರು 'ಗುಜರಾತ' ಜನಗಳನ್ನು ಹೂಣರೊಡನೆ ಬಂದ ಪರಕೀಯರೆಂದು ಬಗೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ, ಗುಜರರು ಭಾರತೀಯರೇ ಎಂದು ಡಾ. ಕನ್ವಯ್ಯಲಾಲ ಮುನಶಿ ಅವರು ಅವೇಶದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ.⁹ ಗುಜರರು ಭಾರತೀಯರಿರಲಿ, ಪರಕೀಯ-ರಿರಲಿ, ಅಂದಿನ ವಲಭೀ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅವರು ಬಂದುದು ಹೊರಗಿನಿಂದ. ಇದನ್ನು ಡಾ. ಮುನಶಿ ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಾರರು. ಆದರೆ, ಇದಕ್ಕೂ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ, ಕ್ರಿಸ್ತಾಬ್ದಕ್ಕೆ ಮೊದಲ 200 ವರುಷ, ಪೂರ್ವ ಇರಾಣದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣ ಸಿಂಧದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಸಿಥಿಯನ್ ಜನ ಕಾಠೇವಾಡದ ವರೆಗೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಗುಜರಾತವು ಹೀಗೆ ಕ್ಷತ್ರಪಾದಿ ಪರಕೀಯರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಮೂಲಿಗರ ಭಾಷೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ತುಂಬ ಮಾರ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಆದರೂ, ಚಲುಕರು, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು ಗುಜರಾತಿನೊಡನೆ ಮರಳಿ ಆತ್ಮೀಯ ಸಂಬಂಧ ಪ್ರಸ್ಥಾಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಪಳ್ಯ, ಊರು, ಪಾಡಿ ಇಂತಹ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಅಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲ, ಯಲ್ಲ, ಕಲ್ಲ, ಇಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮಗಳೂ ಹಳ್ಳಿ ಪಳ್ಳಿಯ ವರೆಗೆ ಇದ್ದುದಾಗಿ, ಡಾ. ಸಾಂಕಳಿಯಾ ಅವರೇ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ನಾಮಸಂಕೇತಗಳು, ಯಾವ ಜನಭಾಷೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಹೇಳದಿದ್ದರೂ ಅವರ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳು ಕಾಣೆಯಾಗಿಲ್ಲ; ಭಾಗ್ಯ! ಗುಜರಾತಿನಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಾವಧಿ ಭಕ್ತಕೋಟಿ ಸೇರುವ ಯಲ್ಲಮ್ಮನನ್ನು ಹೋಲುವ ಗ್ರಾಮೀಣ ದೇವಿಯ ವಾರ್ಷಿಕ ಉತ್ಸವವು ಅಲ್ಲಿ ಉಂಟು. 'ಇದು ಚಲುಕರ ಸಂಪರ್ಕದ ಪರಿಣಾಮ' ಎಂಬ ಹಾಗೆ ಧ್ವನಿತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ; ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತ ದೇವದೇವಿಯರು ಆಗಲೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ, ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ! ಹೊಸತಾಗಿ, ಪರಕೀಯರಿಂದ ಬಂದ ದೇವರು ಜಾನಪದ-ಆರಾಧನೆಯ ವಿಷಯವಾಗುವುದು, ಲಕ್ಷಾವಧಿ ಭಕ್ತಕೋಟಿ ದೊರೆಯುವುದು ಅಶಕ್ಯ (=ಗ್ರಾಮೀಣ

ಜನವಸತಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರಗಣಿಯಿಂದ ಬಂದ ಆ ದೇವತಾರಾಧಕರೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ, ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಗಳು ಆಗುವ ವರೆಗೆ) ಕರ್ಣಾಟದಿಂದ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಜನ ಗುಜರಾತಕ್ಕೆ ವಸತಿಗೆ ಬಂದುದಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಯಾರೂ ಕಂಡುಹಿಡಿದಿಲ್ಲ.

ಸಿಂಧ ಗುಜರಾತಿನಿಂದ ಇಂದಿನ ಕರ್ಣಾಟದ ಕಡೆಗೆ ವಲಸೆಗೆ ಹೋದುದಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ಉತ್ಪನ್ನದ ಅವಶೇಷಗಳಿಂದಲೂ, ಡಾ. ಅಲ್ವಿನ್ ಅವರ ಅನುಮಾನಿತ ಸತ್ಯದಿಂದಲೂ ಬೃಹತ್ ಕಥೆಯೊಳಗಿನ 'ಲಾಟ-ಕರ್ಣಾಟ' ಈ ಸಂಯುಕ್ತ ರಾಜ್ಯವು ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿತೆಂಬ ಹಾಗಿನ ಉಲ್ಲೇಖದ ವಾಸ್ತವತೆಯು ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ! ರಾಯಚೂರು, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಭಾಗದ ವರೆಗೆ ಹೋಗಿ ನೆಲೆಸಿದ ಮೂಲಿಗರ ಪೂರ್ವಿಕರು, ಮೊದಲು ಕರ್ಣಾಟ (ಇಂದಿನ ದಕ್ಷಿಣ ಗುಜರಾತ+ಖಾನದೇಶ) ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸುತ್ತ ಕ್ರಮವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಸಾಗಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯ ಉಂಟು. ಈ ಜನ ನಡುವೆ ತಂಗಿಕೊಳ್ಳದೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ನೇವಾಸೆ, ರಾಯಚೂರು, ಬಳ್ಳಾರಿ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಜನದಿಂದ ರಾಯಚೂರು-ಬಳ್ಳಾರಿ-ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಭಾಗಕ್ಕೆ (ಕರ್ಣಾಟ=) 'ಕನಡ' ಎಂದು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಹೆಸರು ರೂಢವಾಯಿತೋ, ಆ ಜನದ ಗುಜರಾತ ಖಾನದೇಶ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತ ತಂಡಗಳಿಂದ, ಅಲ್ಲಿಯೂ ಕರ್ಣಾಟ-ಕನಡದ ಭಾಷಾಪ್ರಕಾರದ ಸ್ಥಳನಾಮ, ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ನಾಮ ಕೆಲಕಾಲವಾದರೂ ತಲೆಯೆತ್ತಿರಲೆ ಬೇಕಷ್ಟೆ? ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ, ಹೂಣ-ಶಕ-ಅಭೀರಾದಿ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಯ ತಂಡಗಳು ಬಂದು ಜಾನಪದದ ಭಾಷೆ ಮಾರ್ಪಟ್ಟ ಬಳಿಕ, ನಾಡಿನ ಭಾಷೆ ಬದಲಾಗಿರುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೆ ಇದೆ. ಆದರೆ, ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು, ದೇವತಾರೂಪ ಹಾಗೂ ಜನಭಾಷೆಯೊಳಗಿನ ಕೆಲವಾದರೂ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯ ಇಂತಹ ಅವಶೇಷಗಳು ದೊರೆಯಲೆ ಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವ ಈ ಬಗೆಯ ಹಲವಾರು ಅವಶೇಷಗಳು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಕನಡ ಮೂಲಿಗರ ಬಗೆಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಲು ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸುತ್ತಿವೆ. ಇಂದಿನ ಈ ಭಾಗದೊಳಗಿನ ಖಾನ-ದೇಶ ಎಂಬ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ನಾಮವು ಪ್ರಾಚೀನ 'ಕಣ್ಣ(ನ) ದೇಶ' ಎಂಬ ನಾಮಸಂಕೇತದ ಮಾರ್ಪಟ್ಟ ರೂಪವಿರಬೇಕು, ಎಂಬ 'ಅನುಮಾನಿತ' ಸತ್ಯವನ್ನು, ವಿಚಾರವಂತರ ಪರಾಮರ್ಶೆಗಾಗಿ ಕಳೆದ 35 ವರುಷಗಳಿಂದ ಮುಂದಿಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವು ಸತತವಾಗಿ ನಡೆದಿದೆ.

ಮನಸ್ಸುತಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದ 'ನಟಃ ಚ ಕರಣಃ ಚ' ಈ ರಾಜನ್ಯ ಕೃತಿಯರ ಉಲ್ಲೇಖವು, ಆ ಸ್ಮೃತಿಕಾರನ ಕೇವಲ ಕಲ್ಪನಾವಿಲಾಸವಲ್ಲವಾಗಿದ್ದರೆ, ಈ ಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ದ್ರಾವಿಡ'ದಂತೆ 'ನಟ'-'ಕರಣ' ಹೆಸರಿನ ಜನಕ್ಕೂ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಸ್ಥಾನವು-ಅವರು ನಿಂತ ಎಡೆಯ ನೆನಪು ತಂದುಕೊಡಬಲ್ಲ ಸ್ಥಳನಾಮ, ದೊರೆಯಲೇಬೇಕಷ್ಟೆ? ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಇತಿಹಾಸ ಸಂಶೋಧಕ ಶ್ರೀ ವಿಶ್ವನಾಥ ಕಾಶೀನಾಥ ರಾಜವಾಡೆ ಅವರು ನಟ-ಕರಣರು ಕರ್ಣಾಟದ ಮೂಲಿಗರು ಆಗಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯನ್ನು 50-60 ವರುಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಲಾಟ'-'ನಾಟ'-'ನಟ' ಈ ತಂಡಗಳ ಕುರಿತು ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ವಿಸ್ತೃತ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡಿಯಾಗಿದೆ. ಗುಜರಾತಿನ 'ಲಾಟ' ದೇಶಕ್ಕೆ, ಅಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ ಒಂದು ತಂಡದಿಂದ ಹೆಸರು ಬಂದಿರಬೇಕು, ಎಂದು ಗುಜರಾತಿನ ಹಿರಿಯ ಸಂಶೋಧಕರೆಂದು ಹೆಸರಾದ ಶ್ರೀ ಭಗವಾನಲಾಲ್ ಇಂದ್ರಾಜಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.¹⁰

‘ಲಾತೂರು’, ‘ಲಟ್ಟಲೂರು’ ಈ ಸ್ಥಳನಾಮವು ಜನದ ಸೂಚಕವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಜೆ. ಎಫ್. ಪ್ಲೀಟ್ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ ‘ಲಾಟ’ರೆ ನಾಟ ಅಥವಾ ನಟ-ಜನವಿರಬೇಕು. ಗುರ್ಜರ ಎಂಬ ಪಂಜಾಬಿನತ್ತಣಿಂದ ಬಂದರೆಂಬ ಕುರುಹುದೋರುವ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳೆಂದು ಗುಜರಾನವಾಲಾ ಇತ್ಯಾದಿ ಎಡೆಗಳನ್ನು ಈ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಭಗವಾನಲಾಲ ಇಂದ್ರಾಜಿ ಹೇಳುವಂತೆ, ‘ಲಾಟ’ ದ ಪೂರ್ವಿಕ ಲಾಟ-ರಾಟರು ಒಂದು ಜನವಿರುವ ಶಕೃತೆ ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ. ಹೊರತಾಗಿ ಗುಜರಾತಿನ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಸಿಂಧರ ದಕ್ಷಿಣಭಾಗಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಲಾಟ-ರಾಟ ಹೆಸರಿದ್ದಿತೆಂದು ಡಾ. ಸುನೀತಿ ಕುಮಾರರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಎಂದರೆ: ಈ ಜನ ಸಿಂಧದತ್ತಣಿಂದ ಗುಜರಾತಿಗೆ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಕರ್ಣಾಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಿಂದವಾಡಿ, ‘ಸಿಂಧುಧಯ ರಾಷ್ಟ್ರ’ದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಇರುವುದನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು, ಸಿಂದಗುಜರಾತ ಕರ್ಣಾಟಗಳೊಳಗಿನ ಸಂಪರ್ಕ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ನಡೆಯಲಾರದು. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಬಲೂಚಿಸ್ಥಾನದ ಹಿಂಗುಲಜಾ-ಕೊಟ್ಟರಮ್ಮ ದೇವಿಯ ಸಾಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಗಮನಿಸುವುದು ಕರ್ತವ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಲಾಟ-ಕರ್ಣಾಟ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ತಾಗಿ ಇದ್ದುವು ಎಂಬ ಪ್ರಾಚೀನ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಂದ ಮನುಸ್ಮೃತಿಯ ನಟ-ಕರಣ ಈ ಉಭಯ ಜನನಾಮಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಮಾಡಿದ ನಿರ್ದೇಶನವು ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವುದಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಲಾಟ (-ನಾಟ) ಆ ಭಾಗದ ಸ್ಥಳನಾಮ, ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮ ಹಾಗೂ ಕೊಟ್ಟರಿಯಂತಹ ದೇವರ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಅವಶಿಷ್ಟ ಸ್ಮೃತಿಗಳು ಕಂನುಡಿಗೇ ಹತ್ತಿರದವು ಆಗಿದ್ದುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಆಗಿದೆ. ಲಾಟ-ದೇಶ ಕಣ್ಣ (=ಖಾನ) ದೇಶ ಇವು ಕಂದಮಿಳ ಪಟ್ಟಿಪಾಡಿಗಳ ನೆಲೆವೀಡು ಆಗಿದ್ದುದರ ಬಗೆಗೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ಈ ಕಂದಮಿಳ ವರ್ಗದೊಳಗಿಂದಲೆ ‘ಕಣ್ಣ’ ಜನವಾದುದು, ಈಗಲೂ ಅಲ್ಲಿ ಕಂನಡ ಗೌಳಿ, ಕಂನುಡಿಯ ಕುರುಬ, ಗೊಲ್ಲ ಮೊದಲಾದ ಜನಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಈ ಎಲ್ಲ ವಿಚಾರವೂ ಹಿಂದೆ ಬಂದಿದೆ.*

ಈವರೆಗೆ ದುರ್ಲಭಿತವಿರುವ ‘ಕಂನಡ’ ಈ ಹೆಸರಿನ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ನರ್ಮದಾ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಇವೆ! ಇಂದಿನ ಖಾನದೇಶದ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಈ ಹಲವು ಕಂ-ನಡ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಿಂದ ಇದು ಕಣ್ಣದೇಶವೆ ಎಂಬುದು ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ. ಹಳೆಯ ಇಂದೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಒಬ್ಬ ಸದ್ಗೃಹಸ್ಥರು, ಅಲ್ಲಿಯ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಸರಕಾರಿ ಪ್ರಕಟನೆಯೊಂದನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಇವನ್ನು ಅರಿಯುವುದು ಶಕ್ಯವಾಯಿತು. ‘ಮರಾಟೀ ಸಂಸ್ಕೃತಿ: ಕಾಂಹೀ ಸಮಸ್ಯಾ’ ಪುಸ್ತಕದ ಮೂಲಕ, ಕುತೂಹಲ ಕೆರಳಿ ಆ ಗೃಹಸ್ಥರು ಕಾಗದ ಬರೆದರು. ಅವರು ಮಲ್ಬಾರಿ ಭಕ್ತರು, ಹಟಗಾರ-ಧನಗರ ಪಂಗಡದವರು. ಶ್ರೀ ಎಸ್. ಬಿ. ಲಾಂಡೆ ಎಂದು ಅವರ ಹೆಸರು. ಆ ಭಾಗದ ಬಗೆಗೆ ನನಗಿದ್ದ ಕುತೂಹಲ ಹೀಗೆ: ಮೈಲಾರ ಭಕ್ತರಾದ ಧನಗರರ ವಂಶದ ರಾಜರು ಇಂದೂರಲ್ಲಿ! ಮಧ್ಯಭಾರತದಲ್ಲಿ! ಮೈಲಾರನ ಒಂದು ಕ್ಷೇತ್ರ ಉಜ್ಜಯಿನಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿತಾಗಿ ಶಂಕರದಿಗ್ವಿಜಯದಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ! ಮೈಲಾರ-ಮಾಳಚಿ ಉತ್ತರದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವ ಈ ಶಕೃತೆಯಿಂದಾಗಿ ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಂನುಡಿಯ ಕಂ-ನಡದ ಅವಶೇಷಗಳು ಏನಾದರೂ ದೊರೆಯಲೇ ಬೇಕು, ಎಂದು ಲೆಕ್ಕ ಹೊರಟಿ-ತ್ತು. ಈ ಲೆಕ್ಕ ಸರಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಅಂದಾಜು ಬದಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವಶ್ಯಕವೆಂದು,

ನಾನು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಮೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಪಡುತ್ತಿದ್ದೆ, ಆದರೆ, ನನಗೆ ಯೋಗಾಯೋಗದಿಂದ ಇಂದೂರಿನ ಶ್ರೀ ಲಾಂಡೆ ಅವರ ಪರಿಚಯವಾಗಿ ಅವರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಪಟ್ಟಿ ದೊರೆಯಿತು.¹¹ ಅದರೊಳಗಿನ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಮಾದರಿಗಾಗಿ ನೋಡಬಹುದು.

ಕಾನಡ್ಯಾ (ಇಂದೂರ ಮಹಾಲ); ಕನ್ನಡ ಪುರಾ (ನೇವಾಡ ಜಿಲ್ಲಾ); ಕನ್ವೈಖೇಡ (ಬಡವಾ ಮಹಾಲ); ಎರಡು, ಕನ್ನಡಗಾವಗಳು (ಕಸರಾವಡ ಮಹಾಲ); ಐದು, ಕಾನಡಿಗಳು (ರಾಜೋರ ಮಹಾಲ); ಕಾನಡ್ಯಾಖೇಡಿ (ಜೀರಾಪುರ ಮಹಾಲ). ಕನವಾಡಿ (ಸುನೇಲ ಮಹಾಲ).

ಇಂದು, ಈ ಊರುಗಳು ಯಾವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇವೆ ಎಂಬುದರ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಚಾರವಾಗುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಭಾಗದ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಳನಾಮ, ಅಲ್ಲಿಯ ಸ್ಥಳವರ್ಣನೆ ಸಹಿತ ಪಡೆದು ಅಭ್ಯಸಿಸುವುದೂ ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಈಗ ದೊರೆತ ಹಳೆಯ ಇಂದೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಮಟ್ಟಿಗಿನ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ 'ಧನ' (ದನ?) ಪದಯುಕ್ತ ಹಲವು ಊರುಗಳು ಉಂಟು. ಧನೋಡ್ಯಾ ಧನೋರಾ, ಧನೋರಿ, ಧನಗಾವ, ಧನಖೇಡಿ, ಧನಪಾಡಾ ಇಂತಹವು ಹಲವು ಉಂಟು. ಇದರೊಡನೆ ಗೋವಾಡಿ, ಗೋಗಾವ, ಗವಳಿಖೇಡಿ, ಪಾಡಾಖೇಡಿ, ಪಾಡಲ್ಯಾ, ಹಟಿ-ಪುರಾ, ದೂಧಲಿ ಹಾಲಾಖೇಡಿ ಉಂಟು. ಊರ, ಉರಾ, ಊರಿ, ಹಾಳಿ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಉಳ್ಳ ಊರುಗಳುಂಟು. ಜೈನೂರು (ಭಿಕನಗಾವ ಮಹಾಲ) ಸಹ ಉಂಟು.

'ಕನ್ನ', 'ಕಾನ' ಪೂರ್ವಪದವಾಗಿ ಉಳ್ಳ, ನಡ (ನಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಿಂತ ಎಡೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ) ಉತ್ತರ ಪದವುಳ್ಳ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ನರ್ಮದಾ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವ ಈ ಘಟನೆಯ ಅನ್ವಯಾರ್ಥವೇನು? ಅನೇಕ ಧನೋರಿ, ಧನಗಾವಗಳಿರುವ ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ತಾಗಿಯೆ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಹಟಗಾರ, ಧನಗರ, ಕಾನಡಗೌಳಿಗಳು ಇರುವ ಭಾಗಕ್ಕೆ 'ಖಾನದೇಶ' ಎಂದಿರುವ ಈ ಹೆಸರು 'ಕಣ್ಣ' ದೇಶವೆ ಆಗಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯು ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಬಲಪಡುತ್ತಿದೆ. ಇದರ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೆ ಮರ-ಹಟ್ಟಿ (ವರಾಟ) ದೇಶ! ಈ ಮೊದಲು ವಿವರಿಸಿರುವ ಕರ್ಣಾಟದ ನಿಕಟ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಬಂಧವಲ್ಲದೆ, ಇಲ್ಲಿಯ ಇಷ್ಟು ಕಂ-ನಡದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೂ ಗೋದೆಯ ಉತ್ತರದ ಈ ಭಾಗವೂ ಕಂನಡ ಜನಪದವಾಗಿದ್ದಿತೆಂದು ಬಗೆಯದಿದ್ದರೆ,

1. ಈ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು,
2. ಅವುಗಳು ಕರ್ಣಾಟದೊಡನಿದ್ದ ನಿಕಟ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಬಂಧ,
3. ಪ್ರಾಚೀನ ಲಾಟ-ಕರ್ಣಾಟವು ಸಂಯುಕ್ತವಾಗಿದ್ದಿತೆಂಬುದು,
4. ಅಲ್ಲ, ಅಮ್ಮ, ಎಲ್ಲಣ್ಣ ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಾಚೀನ ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮಗಳು ಇಂತಿವೆಲ್ಲ ಅರ್ಥವಿಹೀನ 'ಸಂ-ಗತಿ'ಗಳು ಎನ್ನುವ ಅಪತ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ!

ಕಂ-ನಡದ ಮೊದಲು ನಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಿಲ್ಲಲಾರಂಭಿಸಿದ ಭಾಗವೆ ಇದು ಆಗಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಈ 'ಕಂನಡ' ಕಣ್ಣರಿಯಾಗಲು ಕಾರಣವೇನು? ಸ್ವಂದಪುರಾಣವು ಈ ಕಾರಣವನ್ನು ಎಂದೂ ಆರುಹಿದೆ! ಆದರೆ, ನಮಗೆ ಆ ಅನಿಷ್ಟ ಕಥೆಯ ಪೂರ್ವೋತ್ತರ ಕಂಡು ಹಿಡಿಯುವ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ, ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಕರ್ಣಾಟ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಹೊಡೆದು ಧಾರ್ಮಾರಣ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಓಡಿಸಿದ್ದಾಗಿ

ಆ ಪುರಾಣಕಥೆಯಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. 'ಯಾವ ನಡವಳಿ ಅಥವಾ ನುಡಿವಳಿಯೇ ಆಗಲಿ ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ರೂಢಿಗೆ ಬಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ', ಎಂದು ಡಾ. ಅಲ್ವಿನ್ ಬೇರೆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಈ ಮಾತು, ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಿಗಳಿಗೆ ವಿಚಾರಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಸ್ಕಂದಪುರಾಣದ ಈ ಕಥೆಯು ಸಾಂಕೇತಿಕ ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿರುವುದೆಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. 'ಕನಡ' ಅಥವಾ 'ಕರ್ಣಾಟ' ಎಂಬ ಜನವನ್ನು ಈ ಪುರಾಣಕಾರನು, ಒಂದು ಅನಿಷ್ಟ ಘಟನೆಯಾಗಿ ಬಗೆದಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಕನುಡಿಯ ಜನವು ರಕ್ತಸನಂತೆ ತ್ಯಾಜ್ಯ; ಅವರಿಂದ ದೂರವಿರಬೇಕು;¹² ಅಥವಾ ಅವರನ್ನು ದೂರ ಓಡಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ವ್ಯತ್ತಿಯವರಿಂದ ಆ ಪುರಾಣಕಥೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವುದೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ. 'ಕರ್ಣಾಟ' ರಕ್ತಸನನ್ನು ಓಡಿಸಿದ ಈ ಸ್ಥಳದ ಸಂದರ್ಭದಿಂದಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಯ ರಾಕ್ಷಸನು ಎಂದರೆ, ಯಾವ ಜನ, ಇದರ ಅಂದಾಜು ಸಿಗಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆ ಧರ್ಮಾರಣ್ಯವು ಇಂದಿನ ಗಯಾಕ್ಷೇತ್ರದ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದ ಕಾಡು: ಇದು ಪ್ರಾಚೀನ ಮಗಧ ರಾಜ್ಯದ ಭಾಗ. ಮಗಧ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಓಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಅನಿಷ್ಟವು, ಬೌದ್ಧ ಅಥವಾ ಜೈನ ಸ್ವರೂಪದ್ದಿರಬೇಕು. ಕರ್ಣಾಟದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಿಸಿದರೆ ಇದು ಜೈನಮತವೇ ಆಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಜೈನಮತಸ್ಥರಿಗೆ ಮಗಧದಿಂದ ಅತಿದೂರದ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳವನ್ನು ತಮ್ಮ ಪ್ರಮುಖ ತಾಣ್ಯವನ್ನಾಗಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರಣವು ಈ ಸ್ಕಂದಪುರಾಣದ ಕಥೆಯಿಂದಲೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀಶೈಲವು ಬೌದ್ಧರಂತೆ ಒಮ್ಮೆ ಜೈನರ ಕೇಂದ್ರವೂ ಆಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. 'ಮಲ್ಲಿ'ನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಹೆಸರು ಶ್ರೀಶೈಲದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಿರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಇವೆ. ಈ (ಶ್ರೀಶೈಲ) ಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಕಣ್ಣ-ವಿಷಯ ಇದ್ದಿತಾಗಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಶಾಕ್ತ, ಬೌದ್ಧ, ಶೈವರ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಶೈಲದ ಹಸ್ತಾಂತರವಾಗುವಾಗ ಇಲ್ಲಿಯ ಜೈನರು, ಅದೃಶ್ಯರಾಗುವದರೊಡನೆ ಈ ಭಾಗದ ಕಣ್ಣ-ವಿಷಯ ಈ ಹೆಸರೂ ಕಾಣೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಜೈನ-ಬೌದ್ಧ ಮತಗಳನ್ನು, ತಾವಿರುವ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ತಳ್ಳಿಬಿಡುವ ಸತತ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆದಿದ್ದ ಕಾಲವು ಒಂದಾಯಿತು. ಗೌತಮ, ಮಹಾವೀರರ ಕಾಲದ ಉಜ್ಜಯಿನಿಯಲ್ಲಿ ಅವಂತೀದೇಶದಲ್ಲಿ ಆ ಎರಡೂ ಮತಗಳ ಸ್ಪರ್ಧೆಯು ನಡೆದಿತ್ತು. ಜೈನ ಬೌದ್ಧರ ಅಂದಿನ ವಿರೋಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಶೌತ-ಸ್ಮಾರ್ತ ಪಂಥಿಗಳು ಪ್ರಮುಖರು, ಅವರ ತರುವಾಯ ಶೈವರು, ಬಳಿಕ ವೈಷ್ಣವರು. ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗದ ಆ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಆರಂಭಕ್ಕೆ ಶೌತ-ಸ್ಮಾರ್ತ ಪಂಥಿಗಳು ಜೈನ-ಬೌದ್ಧ ಮತವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರಿದ್ದರು. ಸಂಪ್ರತಿಯ ತರುವಾಯ ಅವಂತೀ, ಅಶ್ವಕ ವಿದರ್ಭಗಳು ಕೆಲಕಾಲ ಶೌತ-ಸ್ಮಾರ್ತ ಪ್ರಭಾವವು ಬೆಳೆಯಲು ಕೆಲವೊಂದು ಕಾಲವು ಹಿಡಿಯಿತು. 'ಗೋದಾವರಾ ದಕ್ಷಿಣೇತೀರೇ' ಎಂಬ ಈ ಉಲ್ಲೇಖದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯಾವರ್ತವು ನರ್ಮದೆಯಿಂದ ತೆಂಕಣಕ್ಕೆ ಗೋದಾವರಿಯ ವರೆಗೂ ಬಂದುದರ ಸೂಚನೆಯಿದೆ. ಹದಿನಾರನೆಯ ಶತಕದ ಸುಮಾರಿಗೆ, ಕನುಡಿಯವರು ಪಂಡರಿಗೆಗೆ ಎರವಾದ ಒಂದು ಸಾಂಕೇತಿಕ ಉದಾಹರಣವು, ಈ ಬಗೆಯ ಒಂದು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘರ್ಷದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತರುವಂತಹದಾಗಿದೆ.

ಚಂದ್ರಭಾಗಾ-(ಮೂಲ ಚಂದ್ರಭಾಗಾ-ಚೀನಾಬ್, ಆರ್ಯಾವರ್ತ: ಪಂಚನದ

ದೇಶದಲ್ಲಿ) ಭೀಮಾ-ತೀರದ ಇಂದಿನ ಪಂಥರಪುರವು, ಈಗ ವಿಠಲಕ್ಷೇತ್ರವೆಂದು ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಇದು ಇಂದು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ, ವಿಠಲನ ಪೂರ್ವೇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಈ ಬಿಟ್ಟು-ವಿಟ್ಟ ದೇವನು ಕರ್ಣಾಟನೆಂದು, ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರವಡುತ್ತಿದೆ. ವಿಠ್ಠಲ-ವಿಟ್ಟ ಈ ಹೆಸರಿನ ಪೂರ್ವಪರಂಪರೆ ಹೊಯ್ಸಳರಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನವಿದ್ದು, ಅದು ಕೆನಾಡಿನ ಪರಂಪರೆಯದಾಗಿದೆ. ಜ್ಞಾನೇಶ್ವರಾದಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಸಂತರೇ 'ವಿಠಲ ಕರ್ಣಾಟಕೂ! ಕಾನಡಿ ಬೋಲೂ ಜಾಣೇ' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ, ಇಂದು ವಿಠಲನು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಕುಲದೈವತ; 'ಮೈರಾಳ' > 'ಮ್ಯಾಳಸೆ'ಯರು ಇದಕ್ಕೂ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ, ಇದೇ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ 'ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಾಚೇ ಕುಲದೈವತ' ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವೆರಡೂ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಿಕ ಬಹು-ಜನದ ಕುಲದೈವತಗಳಾಗಿರುವುದಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ವಿದ್ವಾಂಸರೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಪಂಡರಿ ಹಾಗೂ ಮೈಲಾರ ಕ್ಷೇತ್ರ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದುವು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಇದ್ದಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ, ಮರಾಟವು ವಿಸ್ತಾರ ಹೊಂದುತ್ತ ಬರುತ್ತದೆ; ಮಹಾ-ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ದೈವತಗಳ ಪರಂಪರೆಯು ಮರಾಠೀ ರೂಪ ತಾಳಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತವೆ, ಎಂದು ಈ ಘಟನೆಗಳಿಂದಲೂ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಪಂಡರಿಯು ಮೊದಲು ಶೈವಕ್ಷೇತ್ರ; 'ಪಾಂಡುರಂಗನ' ಗುಡಿ ಶಿವಾಲಯವಿದ್ದಿತಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ವಿಠಲ ದೈವತವು ಅರ್ವಾಚೀನ. ಈ ವಿಠಲನ ಮೂಲಪ್ರತಿಮೆಯ ಸ್ವರೂಪದ ಬಗೆಗೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿವೆ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನೇಶ್ವರಿಂದ ಈ ವಿಠಲ ಪರಂಪರೆ ಆರಂಭವಾದುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಜ್ಞಾನೇಶ್ವರಿಗೆ ಒಂದು ತಲೆಮಾರು ಮೊದಲಿನ ಚಕ್ರಧರ ಮಹಾನುಭಾವನು, ಇದು ಒಂದು ವೀರನ ಸ್ಮಾರಕ ಎಂದಿದ್ದಾನೆ. ವಿಠಲನು ಜೈನರ ದೈವತವಾಗಿದ್ದಿತಾಗಿಯೂ ಹಕ್ಕು ಹೇಳುವ ವ್ಯಾಜ್ಯ ತಲೆದೋರಿತ್ತು. ಆದರೆ, ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ವೈಷ್ಣವ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನೆ: ಕರ್ಣಾಟದ ವೈಷ್ಣವದಾಸರ ಕೈಯಿಂದ ಪಂಡರಿಯು, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ವಿಷ್ಣು-ದಾಸ ಸಂತರ ಕೈಗೆ ಹೋದುದು ಹೇಗೆ? ವಿಜಯನಗರದ ವಿಜಯವಿಠಲನ ಮಂದಿರಕ್ಕಾಗಿ, ಪಂಡರಿಯ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ತರಲಾಗಿತ್ತೆಂದು ಗ್ರಹಿಕೆಯಿಂದ. ಸಂತ ಭಾನುದಾಸನು, ಆ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಮರಳಿ ಪಂಡರಿಗೆ ತಂದನೆಂಬ ಐತಿಹ್ಯವು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿದೆ. ವಾದಿರಾಜರ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರಾ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ 'ತುಂಗಾ ತೀರ ಗತೋಸಿ ವಿಠಲ' ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ, ಭಾನುದಾಸನು ವಿಠಲನನ್ನು ಮರಳಿ ಒಯ್ದು ಕಥೆ ವಾಸ್ತವವಿರಬೇಕು. ಆದರೆ, ವಿಠಲನು ಚಂದ್ರಭಾಗಾ ತೀರ ಬಿಟ್ಟು ತುಂಗಾತೀರಕ್ಕೆ ಬಂದ ನಿಜವಾದ ಕಾರಣವೇನು? ಕರ್ಜಿಗಿಯ ದಾಸರ ಒಂದು ಹಾಡಿನ ಮೂಲಕ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುವ ಕಾರಣವು ವಾಸ್ತವ ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆ ಹಾಡು ಹೀಗಿದೆ:

ಏನಿದು ಕೌತುಕ ಪಂಡರಿಯನೆ ಬಿಟ್ಟು

ನೀನಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ್ಯಾ ವಿಠಲಾ! ||ಧ್ರು||

ಮಧ್ವದ್ವೇಷಿಗಳು ಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿಯನು ಕಂಡು

ಹೃದ್ಯವಾಗದೆ ಕದ ಕಳೆನಂತೆ, ಎದ್ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ್ಯಾ ವಿಠಲಾ ||1||

ಮಿಥ್ಯಾವಾದಿಗಳು ನಿನ್ನನ್ನು ಸುತ್ತಿ ಮುತ್ತಿಕೊಂಡು |

ಅತ್ತುಕರೆದು ಕೂಗೂತಿರೆ, ನೀ ಬೇಸತ್ತು ಹೊರಟುಬಂದ್ಯಾ ವಿಠಲಾ ||2||

ಇದರ ಕೊನೆಯ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ, 'ಭೂದೇವರಿಗೆ ಒಲಿದು ಆದರಿಸಬಂದ್ಯಾ ವಿಠಲಾ', ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಕಾರಣ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.*

ಈ ಹಾಡಿನಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ 13ನೆಯ ಶತಕದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿದ ಸಂತಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಭಾವವು ಬೆಳೆಯ ತೊಡಗಿ, ಕೊನೆಗೆ 16ನೆಯ ಶತಕದಲ್ಲಿ ಪಂಥರಿಯು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀಕರವಾಯಿತು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾಧ್ವ-ವೈಷ್ಣವ ಪಂಥವು ಬೆಳೆಯಲು, ಅಷ್ಟೇ ಏಕೆ ಉಳಿಯಲು ಸಹ, ಸಾಕಷ್ಟು ಅನುಕೂಲ ವಾತಾವರಣವು ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಮಾಧ್ವರ, 'ಭೂದೇವರು' ಎಂದರೆ ತಾವೇ, ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆ, ಇಲ್ಲಿ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ! ಉಳಿದವರನ್ನೆಲ್ಲ 'ಶೂದ್ರ'ರನ್ನಾಗಿ ಕಾಣುವ ಈ ಮತದವರಿಗೆ, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮುಕ್ತದ್ವಾರವಿದ್ದ ಪಂಥರಿಕ್ಷೇತ್ರ ಭ್ರಷ್ಟವಾಯಿತೆಂದು ಕಂಡಿರುವುದು ಸಹಜ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಮಾಧ್ವರಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಾಟದಷ್ಟು ಮತದ ತೀವ್ರ ಮನೋವೃತ್ತಿ ಕಾಣದು. ಮರಾಠೀ ಕವಿಗಳಾದಲ್ಲಿ 'ಮದ್ವಮುನಿ' ಎಂಬವನ ಹೆಸರೂ ಒಂದು ಕೇಳಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ಈತನು ಮಾಧ್ವ-ದ್ವೈತವಾದವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದ್ದಾಗಿಯೂ ಕಾಣುತ್ತದೆ! ಮರಾಠೀ ಭಾಷೆಯು ಆಕಾರ ಪಡೆವಲ್ಲಿ, ಜ್ಞಾನೇಶ್ವರ-ಪೂರ್ವ ಮಹಾನುಭಾವ ಪಂಥೀಯರ ಕೈವಾಡವು ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ, ಈ ಮಹಾನುಭಾವರೂ ದ್ವೈತಿಗಳು. ಈ ದ್ವೈತಕ್ಕೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಹೊರಗೆ ಓಡಿಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು; ಪಂಚಾಬಿನತ್ತ ಹೋದರೂ ತಮ್ಮ ಮರಾಠಿಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡರು! ಸಾಂಕೇತಿಕ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥ ಬರೆದರು! ಇಂತಹ ಮರಾಠೀ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಿಗೂ, ಅಂದಿನ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತರ ವಿಶಿಷ್ಟ ಜೀವನ-ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಾಗಿ ತಮ್ಮ ಮರಾಠೀ ದೇಶವನ್ನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಬಂದಿತು! ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಹಾಗೂ ಕರ್ಣಾಟಗಳಿಗೆ ಆಕಾರವನ್ನಿತ್ತ ಮೂಲಭೂತ ಜೀವನ ಪ್ರೇರಣೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಗಮನಿಸದಿದ್ದರೆ, ನರ್ಮದಾ ಕಾವೇರಿಯ ನಡುವಣ ಈ ಪಟ್ಟಿ-ಪಾಡಿ ನಾಡು, ಇಬ್ಭಾಗವಾಗಿ 'ಹಾಟಕು' ಮತ್ತು 'ಕರ್ಣಾಟಕು' ಏಕಾಯಿತು, ಹೇಗೆ ಆಯಿತು, ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥವಾಗಲಾರದು. ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಅನುಷಂಗಿಕ ಸಂಗತಿ: ಈ ದ್ವೈತೀ ವೈಷ್ಣವ ಪಂಥಗಳೆರಡೂ, ಜೈನಭೇದವಾದದ ತಾತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ಹೋಲುವಂತಹವು; ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಈ ಎರಡೂ ದ್ವೈತ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಪ್ರಣೇತಾರರು ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದದ್ದು ಜೈನರಿದ್ದ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ! ಮಹಾನುಭಾವ ಮತ ಪ್ರಸ್ಥಾಪಕ ಚಕ್ರಧರನ ಪೂರ್ವಾಯುಷ್ಯವು, ಜೈನಮತವು ಮಹೋನ್ನತ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಗುಜರಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೋಯಿತು; ಶ್ರೀ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಪೂರ್ವಸಂಸ್ಕಾರಗಳು, ಜೈನಮತದ ಮಹಾಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾದ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳ, ಮೂಡುಬಿದರೆಗಳಂತಹ ಕೇಂದ್ರಗಳ ಪ್ರಭಾವಲಯದಲ್ಲಿರುವ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ.

ಶ್ರೀ ಚಕ್ರಧರನು ತನ್ನ ಮತಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ, ಗೋದಾತೀರದ ವರೆಗಿನ ಅಂದಿನ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಊರಿದೂರಿಗೆ ಪಯಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಂದೂರಲ್ಲಿ ಬಸದಿಯ 'ಪಡಸಾಳ'ದಲ್ಲಿಯೆ ಈತನ ಬಿಡಾರವಿತ್ತು. ಚಕ್ರಧರನ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದ ಒಬ್ಬನು ತನ್ನ ಮೋರೆಗೆ ಮುಸುಕು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಅಂದಾಜಿನಿಂದ ಶ್ರೀಸ್ವಾಮಿ ಇರುವಲ್ಲಿ

ಬಂದನು. ಆಗ ಸ್ವಾಮಿ ಕೇಳಿದರು 'ಏನಯ್ಯಾ ಮೋರೆಗೆ ಮುಸುಕು ಯಾಕೆ?' ಆತನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ: 'ನಗ್ಗದೇವ ತೀರ್ಥಂಕರರನ್ನು ನೋಡುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರಬಾರದೆಂದು!' ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಜೈನ ಬಸದಿಗಳು ಇದ್ದುವು. ವೈಷ್ಣವ-ಧ್ವಜ ಸಂಪ್ರದಾಯವೂ ಇದ್ದಿತು. ಆದರೆ, ಸಂತರ ಭಾಗವತಪಂಥ, ರಾಮದಾಸಪಂಥ, ದತ್ತಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಪ್ರಚಾರದ ಎದುರು ಅವು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಈ ಯಶಸ್ಸಿಗೆ, ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿನ ಶ್ರೌತ-ಸ್ಮಾರ್ತ ಪರಂಪರೆಯು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಮನೋಭಾವವೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಿರುವುದನ್ನು ಮರೆತು ನಡೆಯದು. ಆದ್ಯ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರಿಗೂ ಮುಂಚಿನ ಶ್ರೌತ-ಸ್ಮಾರ್ತ ಪಂಥವು, ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಂನ್ಯಾಸಪಂಥಕ್ಕೆ, ಮರ್ಯಾದೆ ಬಿಟ್ಟು ಕಾಲುಚಾಚಲು ಅವಕಾಶ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಜೀವನ-ಮೂಲ್ಯಗಳ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಕಾಯುವುದಿದ್ದರೆ, ಈ ಕಟ್ಟು-ನಿಟ್ಟು ಅವಿವಾಧವೆ ಇದೆ. 'ಯದಹರೇವ ವಿರಜೇತ್ ತದಹರೇವ ವ್ರಜೇತ್' ಎಂಬ ಸನ್ಯಾಸಪಂಥೀಯ ಸಂದೇಶವು, ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದ ಭದ್ರತೆಯನ್ನು ನಷ್ಟಪಡಿಸಿದೆ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ, ಕರ್ಣಾಟದ ಬಗೆಯ ಮಠಗಳು, ಮಠಪತಿಗಳು ತೀರ ಕಡಿಮೆ. ಇದ್ದುವುಗಳು ಸಹ ಇಲ್ಲಿಯಂತೆ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಗಳಲ್ಲ. ಮಡದಿಯ ಸಮ್ಮತಿ ಪಡೆಯದೆ ವೈರಾಗ್ಯದ ಊರಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಶಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯಾದ ಜ್ಞಾನೇಶ್ವರನ ತಂದೆಯು, ಗುರುವಿನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಮಠಳಿ ಬಂದು ಗೃಹಸ್ಥನಾಗಿ ಬಾಳುತ್ತಾನೆ; ನಾಲ್ವರು ಮಕ್ಕಳಾಗುತ್ತಾರೆ; ಊರ ಜನ ಆತನ ಈ ನಡವಳಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಾನಹಾನಿ ತಾಳದೆ ಪತಿ-ಪತ್ನಿಯರು ಗಂಗೆಗೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ತಬ್ಬಲಿ ಮಕ್ಕಳು; ಎಂತೂ ದೊಡ್ಡವಾಗುತ್ತವೆ. ಮುಂದೆ ಕರೆಯುವವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದ ಈ ಅ-ನಾಥ ಮಕ್ಕಳು, 'ನಾಥ' ಪಂಥೀಯರ ಕರುಣೆಯಿಂದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತವೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನೇಶ್ವರನು ಜ್ಞಾನ, ವೈರಾಗ್ಯ-ಸಂಪನ್ನ-ವೃತ್ತಿಯವನಾದನು. ಆತನು ಬರೆದ ಗೀತೆಯ ಭಾವಾರ್ಥದೀಪಿಕೆಯಿಂದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಜೀವನನೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೂತನ ಯುಗವೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ! ಶ್ರೌತ-ಸ್ಮಾರ್ತ ಪರಂಪರೆಯ ತರ್ಕ-ಕರ್ಕಶ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತ್ಯಜಿಸಿದರೂ ಶಕ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟೂ ಜೀವನ ಸಮ್ಭವವಾಗಿ ಸಮಾಜಧಾರಣೆಗೆ ವಿಘಾತಕವಾಗದ ಸಂತಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದ ಜ್ಞಾನೇಶ್ವರನಿಂದ, ಅಲ್ಲಿಯ ಜಾತಿದ್ವೇಷದ ನಂಜು ಎಷ್ಟೋ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿತು. ಕೂಳು ನೀರು ಸಿಕ್ಕಲು ಸಹ ತೊಂದರೆ ಕೊಟ್ಟ ಸಮಾಜ, ಅಲ್ಲ ಸಮಾಜನೇತಾರರೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಆತನ ತಾಯಿ-ತಂದೆಗಳಿಗೆ ಜಲಸಮಾಧಿ ಪಡೆವ ಹೊತ್ತು ತಂದರು. ಈ ಜಾತಿಯ ಬಗೆಗೆ, ಜ್ಞಾನೇಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಹೊಟ್ಟಿಯ ಉರಿ ಹೆಚ್ಚಬೇಕಿತ್ತು. ಆದರೆ, ಜಾನೇಶ್ವರಿಯು ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದು ಪ್ರೇಮಮಯ ಉದಾತ್ತ ಜೀವನಸ್ಥಿತಿ. ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯಾನಂದದೊಡನೆ, ಆತ್ಮಿಕ ಶಾಂತಿಯನ್ನೂ ನೀಡುತ್ತದೆ, ಈತನ ಗ್ರಂಥ; ಅಭಂಗಗಳು ಸರ್ವಾತ್ಮ ಭಾವದಿಂದ ಬಾಳಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಸುಖಿಸಲು, ಮಾತೃಹೃದಯದಿಂದ ಬೋಧಿಸುತ್ತದೆ, ಈ ಸಂತನವಾಣಿ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನೇಶ್ವರನನ್ನು 'ಮಾವುಲಿ' (=ತಾಯಿ) ಎಂದು ಕರೆಯುವ ರೂಢಿಯಿದೆ. ಜ್ಞಾನೇಶ್ವರನಂತೆ, ಬಸವೇಶ್ವರರಿಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪೀಡೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಅಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿರೋಧಕ್ಕೆ ತೋರಿದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳೊಳಗಿನ ಅಂತರವು, ಮನೋವಿಶ್ಲೇಷಣಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಿಗೆ ಅಭ್ಯಾಸದ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ವಿಷಯವಾಗುವ ಹಾಗಿದೆ.

ಜೀವನವನ್ನು ತುಚ್ಛವಾಗಿ ಬಗೆದ ವಿರಕ್ತಪಂಥಗಳನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವ ಶ್ರೌತ-ಸ್ಮಾರ್ತ ಸಂಪ್ರದಾಯವು, ವಿಶಾಲ ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿಯ ಸಮಾಜಭಾರಣೆಯ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಯಾಜ್ಞಿಕಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ 'ಕರ್ಮ' ಎಂದು ಬಗೆದು ಅಂದು ಸಮಾಜದಿಂದ ದೂರವಾಗಿ ಉಳಿಯತೊಡಗಿತು. ತನಗೆ ದೊರೆತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉನ್ನತಿಯ ಒಂದು ಸುವರ್ಣಸಂಧಿಯನ್ನು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿಸಿತು; ಇದು ನಿಜ. ಆದರೂ ಶ್ರೌತ-ಸ್ಮಾರ್ತ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮೂಲ 'ಮನವೇ ಹಿತಾಯ', ಈ ಸಮಾಜ-ಸಮ್ಮುಖ ಜೀವನದೃಷ್ಟಿಯ ಮೂಲಕವಾಗಿ, ಅದು ಐಹಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ಗೌರವಿಸುತ್ತದೆ. ಪುರುಷಸೂಕ್ತದ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಸಮಾಜರೂಪೀ ಸಹಸ್ರತೀರ್ಷ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನನ್ನು ಆರಾಧಿಸಬೇಕೆನ್ನುತ್ತದೆ. ಸವಿತೃ-ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಗಾಯತ್ರಿ ಮಂತ್ರ ಮತ್ತು (ಸಮಾಜರೂಪೀ) ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನ ಸ್ತೋತ್ರದ ಮಂತ್ರ ಇಂತಹ ಸಂಕೀತ ಪ್ರತೀಕಗಳು, ಈ ಶ್ರೌತ-ಸ್ಮಾರ್ತದ ಐಹಿಕ ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದುದು ನಿಜ. ಆದರೆ, ಈ ಬಗೆಯ ಸಮಾಜ-ಸಮ್ಮುಖ ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿಯು ಉದಾತ್ತ ಜೀವನಮೂಲ್ಯಗಳು ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಜಾತಿಯ ಗುತ್ತಿಯಲ್ಲ ಮತ್ತು ಒಂದು ಜಾತಿಯ ಗುತ್ತಿಗೆ ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಯಗೊಡಲಾಗದು. ತೀರ ಯಾಂತ್ರಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಸಂಪ್ರದಾಯಬದ್ಧ ಶ್ರೌತ-ಸ್ಮಾರ್ತ ರೀತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆ ವಿಚಾರ ಪದ್ಧತಿಯೊಳಗಿನ ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೂಲ್ಯಗಳ ಸಮಾಜ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಾದರೂ ಆಗಬೇಕಿತ್ತು. ಶ್ರುತಿ-ಸ್ಮೃತಿಗಳು ಇಡಿ ಸಮಾಜದ ಸೊತ್ತು. ಆದರೆ, ಇವು ಕೇವಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಎಂಬ ಜಾತಿಯ ಸೊತ್ತು, ಎಂಬ ತಪ್ಪುಗ್ರಹಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಶ್ರೌತ-ಸ್ಮಾರ್ತ ಪಂಥದ ಜೀವನದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು 'ಬ್ರಾಹ್ಮಾನಿಜಂ' ಎಂಬ ಠೋಕು ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರವ ವಾಡಿಕೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಿಂದ ರೂಢಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಉಚಿತ ಪದಪ್ರಯೋಗದ ಬಗೆಗೆ ಎಚ್ಚರಪಡದಿದ್ದರೆ ವೈಚಾರಿಕ ಸಂದಿಗ್ಧತೆಯು ಬೆಳೆದು ಹಾನಿಗೆ ಒಳಗಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಜೈನ, ಬೌದ್ಧ, ಶೈವ, ವೈಷ್ಣವ ಅಥವಾ ಶ್ರೌತ-ಸ್ಮಾರ್ತ ಪಂಥಗಳ ತಾತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಮತಪಂಥದ ಭೂಮಿಕೆಯು, ಯಾವ ಒಂದು ಪಂಗಡದ ಸೊತ್ತು ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆ, ಮಾನವಕೋಟಿಯ ಏಳೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಲೇಸಲ್ಲ. ಜೀವನವು, ಉದಾತ್ತ ಭವ್ಯ ವಿಶಾಲವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾದ-ಸಮಾಜ ಸಮ್ಮುಖ ವೃತ್ತಿಗೆ ಪೋಷಕವಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠಮೂಲ್ಯಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲೆಡೆಯಿಂದಲೂ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಬ ಜೀವನದ ತತ್ವಜ್ಞಾನವು ಇಂದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ನರ್ಮದಾ, ಕಾವೇರಿಯ ನಡುವಣ ಈ ಪಟ್ಟಿ-ಪಾಡಿಗಳ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಂನುಡಿಯು ಆಕಾರ ಪಡೆದು ಬೆಳೆಯ ತೊಡಗುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಇದ್ದು, ಅದರ ಜನ್ಮ, ಕುಂಡಲಿಯೊಳಗಿನ ಗ್ರಹಯೋಗಗಳ ವಿಚಾರವು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತವಿದೆ. ನರ್ಮದೆಯ ವರೆಗಿನ ವಿಚಾರವನ್ನು ಬದಿಗಿರಿಸಿದರೂ ಗೋದಾತೀರದಿಂದ ಭೀಮಾ ಕಷ್ಟೆಯವರೆಗಿನ ಕಂನುಡಿಯು ನಾಮಶೇಷವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಮರಾಠೀ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಹಬ್ಬಿನಂತ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಶ್ರೌತ-ಸ್ಮಾರ್ತ ಭೂಮಿಕೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಕಾರಗೊಂಡ ಮರಾಠೀ ಸಂತಪಂಥವು ಕಂನುಡಿಯ ಜೈನಪಂಥವನ್ನು ಬಳಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಶೈವ-ವೈಷ್ಣವ ಪಂಥಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಿದುದರ ಸಂತೋಷನದ ಅವಶ್ಯವಿದೆ.

ಕೊನೆಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು:

1. ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತೆ X-125
2. The Early History of Deccan, ಸಂಪುಟ 1 ರಲ್ಲಿ, ಡಾ. ರಾಯ ಚೌಧರಿಯವರ 'ದಕ್ಷಿಣಾಪಥದ ಭೂಗೋಳ' ಈ ಲೇಖನ ನೋಡಿ.
3. ಪಂಚಮುಖಿ, ರಾ.ಸ್ವ., ಎನ್. ಲಕ್ಷ್ಮಿನಾರಾಯಣ 'ಕರ್ನಾಟಕದ ಅಸರು ಮನೆತನಗಳು', ಪು. 31.
4. ಅಪಸ್ತಂಬಧರ್ಮಸೂತ್ರ (ಹರದ್ಯುತ ಕೃತ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ) 2-7, 3.17 ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಕ್ಕೆ 'ಕನ್ನಡದ ನೆಲೆ', ಪು. 29-33 ನೋಡಿ.
5. Nagaraja Rao M. S., Malthotra K. C., The stone Age Hill Dwellers of Tekkalakota, Deccan College, Poona, 1965, P. 95.
6. Alchin F. R., 1960, Pilkhall Excavations, Dept. of Archelogy, Hyderabad, P. 147, 154.
7. ಡಾ. ಸಾಂಕಳಿಯಾ ಅವರ 'Pre-History and pro-to-History in India and Pakistan' 1963. ಇದರಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ಪುರಾತನ ಅವಶೇಷಗಳ ಸಮಾಲೋಚನೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.
8. Sankalia H. D., Studies in the Historical and Cultural Geography and Ethnology of Gujarat, 1949.
9. ಈ ಚರ್ಚೆ, ಸ್ವಲ್ಪ ಬಂದಿರುವ ಎಡೆ Classical Age, P. 65-67.
10. Bombay Guzett. Vol. 1, Part 1, P. 07.
- * ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳಿಗೆ 'ಕನ್ನಡದ ನೆಲೆ' ಗ್ರಂಥದ 'ಕಣ್ಣಿರ ನಾಡು' ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.
11. A list of Vollages in Indore State, 1907.
12. 'ಕಾನಡಾ ದೇಸಾ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಅಸಾವೇ ನ ವಚಾವೆ' ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಾಭಿಮಾನಿ ಎಂದೂ ಶ್ರೀ ಚಕ್ರಧರನು ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ವಿಧಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸೂತ್ರಪಾಠ (23-24 ಸೂತ್ರ).
- * 'ವಿಠಲ ದೈವತದ ಸಾಂಕೇತಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿವರಗಳಿಗಾಗಿ 'ಮರಾಠಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ: ಕೆಲವು ಸಮಸ್ಯೆಗಳು' ಗ್ರಂಥವನ್ನು ನೋಡಿ.

ಮೂಲ:

ಮಲ್ಲೇಪುರಂ ಜಿ. ವೆಂಕಟೇಶ (ಸಂ), ಶಂಬಾ ಕೃತಿ ಸಂಪುಟ-3: ಕರ್ನಾಟಕ-ಸಂಸ್ಕೃತಿ (1999), ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಪು.ಸಂ. 441 ರಿಂದ 470.